

विलियम केरी (१७६१—१८३४)

प्रकाशक

ट्याबरनेकल अफ गड मिनिस्ट्रीज

बाहबिसे, सिन्धुपात्चोक,

नेपाल

email: togmission@gmail.com

धन्यवाद :

हाम्रो ख्रीष्ट येशूको महिमा र विश्वासीहरूको भक्ति वृद्धिको लागि भनी गरेको यो काम सम्पन्न हुन प्रार्थना र सहायता गर्ने हरेकलाई हामी धन्यवाद दिन चाहन्छौं । केतु सेकेन्डरी स्कुल बाहबिसेलाई पनि, कम्प्युटर सम्बन्धी हरेक सामग्री प्रयोग गर्ने अनुमति दिएर सहायता गर्नु भएको लागि धन्यवाद दिन चाहन्छौं ।

पहिलो प्रकाशन : वि.सं. २०७० (२०१४ A.D.)

दोस्रो प्रकाशन : वि.सं. २०७६ (२०१९ A.D.)

तेस्रो प्रकाशन : वि.सं. २०७७ (२०२० A.D.)

नेपाली अनुवादक : के. एम. दास

लेखनको लागि सहायता : बच्चु गजमेर र शंकर बिश्वकर्मा

कम्प्युटर टाइपिङ : शंकर बिश्वकर्मा

विषय सूची

विषय	पृष्ठ
भूमिका	४
१. प्रारम्भिक जीवन	६
२. वैदेशिक मिसन सम्बन्धीत दर्शन	११
३. विलियम केरी भारतमा	२३
४. श्रीरामपुरको ३ जना	३५
५. बाइबल अनुवादक र समाज सुधारक	४७
६. जीवनको अन्तिम समयहरू	६५

भूमिका

येशू खीष्टले भन्नुभयो, “आफ्नो प्राणको मोह गर्नेले त्यो गुमाउँछ र आफ्नो प्राण मेरो निम्ति गुमाउनेले त्यो बचाउनेछ ।” हामी आफ्नो प्राणको मोहमा त्यसलाई संसारमा बचाइराख्नको लागि खीष्टकहाँ आएका होइनौं तर उहाँको महिमाको खातिर त्यसलाई बलिदानको रूपमा अर्पण गर्न आएका हौं ।

यसरी आफ्नो प्राणलाई खीष्टको खातिर गुमाएका पावल, पत्रुस साथै अरूहरू मध्येमा विलियम केरी पनि एक जना हुनुहुन्छ । उहाँले आफ्नो परिवार, साथीसंगी र ऐशआराम त्यागेर अपरिचित देशमा अनौठो मानिसहरूको बीचमा तिनीहरूको उद्धार भन्ने परमेश्वरको महान् इच्छालाई पुरा गर्न आफ्नो घरबाट निस्कनुभएको थियो ।

उहाँले भोग्नुपर्ने कठिनाईहरू विशाल थिए र उहाँको परिश्रमहरू कठोर थिए । उहाँले विश्राम नलिई आफ्नो भक्ति र शक्तिसहित परमेश्वरको सेवा गर्नुभयो । जसको फलस्वरूप भारतीयहरूले आफ्नो मातृभाषामा परमेश्वरको वचन पढ्न पाए । उहाँले पुरै रूपमा अथवा बाइबलको कुनै-कुनै भागहरू गरेर ४० वटा भारतीय भाषाहरूमा बाइबल अनुवाद गर्नुभयो ।

जुत्ता सिलाउने काम गर्ने विलियम केरीले आफ्नो परमेश्वरप्रतिको समर्पणताद्वारा भारतको मुहारलाई फेर्नुभयो । विलियम केरीको परमेश्वर हाम्रो पनि परमेश्वर हुनुहुन्छ जसले आज पनि उहाँको खातिर आफ्नो जीवन गुमाउन तयार हुनेहरूलाई यसरी नै प्रयोग गर्न तयार हुनुहुन्छ । परमेश्वर गहुँको दाना बन्न तयार हुनेहरूको खोजीमा हुनुहुन्छ ।

हामी जीवित रहुञ्जेल हाम्रो जीवनले मानिसहरूलाई प्रभाव पार्नुपर्छ भने हाम्रो मृत्युपश्चात, पृथ्वी स्थिर रहुञ्जेल, हाम्रो इतिहासले संसारलाई प्रभाव पार्नुपर्छ । ईसाईहरू हामी केवल येशू ख्रीष्ट, पावल र प्रेरितहरूको जीवित इतिहास पढ्न मात्र बोलावट पाएका होइनौं तर आउने पुस्ताले पढ्नको लागि एउटा इतिहास बनाउन पनि बोलावट पाएका हौं । हाम्रो चाहना र प्रार्थनाचाहिँ विलियम केरीको यो किताब पढ्ने तपाईंको पनि एउटा किताब बनोस् ।

“हाम्रो एकपटकको यो जीवन ख्रीष्टको खातिर नजीएमा अर्थहीन हुन्छ ।”

“साँच्चै, म तिमीहरूलाई भन्दछु, गहुँको दाना माटोमा परेर मरेन भने त्यो एक्लो रहन्छ । तर त्यो मर्नो भने त्यसले धेरै फल फलाउँछ ।” यूहन्ना १२: २४

परमेश्वरले तपाईंहरूलाई आशिष दिऊन् !

टिप्पणी : १७ औं शताब्दीको बेलायतको १ पौण्ड आजको समयमा कति हुनसक्छ भनी अनुमान गर्नु कठिन कुरा भएकोले , यो किताबको लागि मात्र त्यति बेलाको १ पौण्डलाई आजको समयमा २२० — २३० डलर बराबर अनुमान गरी सबै पैसाको विवरणहरूलाई नेपाली रुपैयाँमा रूपान्तरण गरिएकोछ ।

१. प्रारम्भिक जीवन

विलियम केरी बेलायतको नार्थहम्प्टनमा, इडमण्ड र इलिसाबेथको परिवारमा पाँचजना छोराछोरीहरूमध्ये जेठो छोराको रूपमा सन् १७६१ अगस्ट १७ तारिक जन्मनुभएको थियो । उहाँको बुवा एडमण्ड केरी गाउँको स्कूलमा शिक्षकको काम गर्नुहुन्थ्यो र स्थानीय मण्डलीमा सेवा पनि गर्नुहुन्थ्यो । विलियम बाल्यकालदेखि नै चराचुरुङ्गी, घरपालुवा जनावरहरू र बोटबिरुवाहरूप्रति निकै मोह राख्नुहुन्थ्यो । उहाँले विज्ञान, इतिहास र समुन्द्रीयात्राहरू सम्बन्धी किताबहरू पढ्नुहुन्थ्यो । उहाँ १२ वर्षको उमेर हुँदा नै ल्याटिन भाषाको व्याकरणमा सिपालु हुनुहुन्थ्यो ।

विलियम उग्र दरिद्रतामा हुर्किनुभएको थियो । उहाँको बुवाले उहाँलाई उच्च विद्यालयमा पढाउन सक्नुभएन र उहाँ ठूलो प्रतिभा भएको विद्यार्थी हुनुभए तापनि विद्यालय छाड्नुपऱ्यो । उहाँ १६ वर्षको उमेर हुँदा जुत्ता सिलाउने काम सिक्नको लागि क्लर्क निकोलसको पसलमा बस्नुभयो । पसलमा उहाँसँगै त्यहीं काम सिक्नको लागि जोन वार भन्ने एकजना पनि बस्नुभएकोथियो । जुत्ता सिलाउने काम गर्दा जोन र विलियम सधैं धर्म सम्बन्धी कुराहरूको छलफल गर्नुहुन्थ्यो । जोनचाहिँ, डिस्इन्टर्स (Dissenters) भन्ने सम्प्रदायको व्यक्ति हुनुहुन्थ्यो । तिनीहरू परमेश्वरलाई अझै गहिरो रूपमा गम्भीरतासाथ आराधना गर्नुपर्छ र खोज्नुपर्छ भन्ने धारणाले, एङ्ग्लिकन (Anglican) सम्प्रदायबाट छुटेर आएकाहरू हुन् । सुरुको समयहरूमा विलियमले यो डिस्इन्टर्स सम्प्रदायको मानिसहरूलाई घृणा गर्नुहुन्थ्यो तर जोनको व्यवहारलाई नजिक बाट हेरेर उहाँको त्यो विचार परिवर्तन भयो र हेकलटन (Hackelton)

केरी जुता कारखानामा

मा डिस्इन्टर्सहरूद्वारा सञ्चालित प्रार्थना सभामा सहभागी हुन जोनले दिएको निमन्त्रणालाई विलियम केरीले स्वीकार गर्नुभयो ।

विलियमले एक पल्ट आफूलाई चाहेको सामानहरू किन्नको लागि आफ्नो मालिकको पैसालाई प्रयोग गर्नुभएको थियो र त्यसलाई लुकाउनको लागि झुट बोल्नुभएको थियो । उहाँको मालिकले उहाँलाई शङ्का गरेर यथार्थ कुरा थाहा पाउन छानबिन गर्नुभयो । उहाँ आफ्नो घर फर्किँदा परमेश्वरले उहाँलाई क्षमा दिउन् र आफ्नो नाममा लागेको कलङ्क हटाइदिउन् भनी बिन्ति गर्नुभयो । तर भोलिपल्ट उहाँको मालिकले सत्य पत्ता लगाउनुभयो र विलियमलाई चोर ठहराउनुभयो । भोलिपल्ट भएको एउटा उपवास प्रार्थना सभामा विलियमले परमेश्वरले आफूलाई क्षमा दिउन् र झुट बोल्ने बानीबाट छुटकारा दिउन् भनी बिन्ती गर्नुभयो । त्यसपश्चात उहाँले कहिल्यै झुट बोल्नुभएन । विलियमले भन्नुभएको थियो, “म आइतबारमा ३ ओटा मण्डलीहरूको सेवामा बस्थेँ साथै बेलुकी प्रार्थना सभामा पनि सहभागी हुन्थेँ ।” विलियम र उहाँको सहकर्मी जोन र उहाँको साथीहरू मिलेर हेकलटन गाउँमा एउटा डिस्इन्टर्स सम्प्रदायको

मण्डली स्थापना गर्नुभयो । १८ वर्षको उमेरमा, विलियमले, आफ्नो छिमेकी गाउँमा भएको सन्त विलियमको नियमहरूलाई पछ्याउने एउटा धार्मिक मानिसको सङ्गतको खोजी गर्नुभयो । त्यो व्यक्तिसँग कुराकानी गर्दा केरीलाई आफू पाप गरेर अपराधी भएको छु भन्ने गहिरो सोचले समात्यो । विलियम भन्नुहुन्छ, “मैले आफू नष्ट भएको र सहायताविहीन भएको महसुस गरेँ, क्षमा र उद्धार दिने येशू ख्रीष्टमाथि विश्वास राखेँ ।”

विवाह:

३ वर्षपछि उहाँको मालिक क्लर्क निकोलस बिबुभयो, र विलियम अर्को एउटा जुत्ता बनाउने मानिस श्रीमान् टि.ओल्ड (T.Old) कहाँ हेक्लटन बजारमा काम गर्न जानुभयो । यहाँ श्रीमान् टि.ओल्डको बहिनी डोरोतीसँग (Dorothy) परिचित हुनुभयो । डोरोतीले विवाह गर्न विलियमलाई प्रस्ताव राख्नुभयो, उनी विलियमभन्दा पाँच वर्षकी जेठी हुनुहुन्थ्यो र त्यो मात्र नभएर लामो समयदेखि एउटा मानसिक बिमार पनि उहाँलाई थियो । विलियमलाई यो कुरा विवाह गर्नुअघि थाहा थिएन । उहाँले विवाह गर्नको लागि समर्थन दिनुभयो, त्यो एउटा अन्धो निर्णय थियो । त्यो विवाह एउटा नमिल्ने मानिसहरूको बीचमा भएको शोकको कथा थियो । विलियमले सुसमाचारलाई विश्वको पल्लो छेउसम्म लाने इच्छा गर्नुहुन्थ्यो, तर डोरोतीले आफ्नो गाउँभन्दा बाहिरको कुरालाई कल्पना नै गर्न सक्नुहुन्न थियो । धर्मशास्त्रलाई विश्वभरि बोल्ने हरेक भाषामा अनुवाद गर्ने इच्छा विलियमलाई थियो भने डोरोतीले अङ्ग्रेजी भाषा नै पढ्न सक्नुहुन्न थियो ।

त्यो विवाहको बारेमा उहाँको जीवनी लेखक जार्ज स्मिथले

(George Smith) यसो भन्नुभएको थियो, “डोरोतीको मानसिक रोगलाई मध्यनजर गरेर हेर्दा कहिल्यै पनि कुनै पनि सेवक, मिसनेरी र विद्वानले यस्तै दयालाग्दो जीवनसाथी पाएको थिएन, तरै भएपनि उहाँको श्रीमानले बीस वर्ष भन्दा बढी प्रेमसाथ उहाँलाई इज्जत दिनुभएको थियो” ।

विवाह पछिको जीवन:

एक वर्ष पछि मिस्टर टि.ओल्ड बिलुभयो । विलियम केरीले उहाँका व्यापारको जिम्मा लिनुभयो र ओल्डको श्रीमतीको वास्ता पनि गर्न थालनुभयो । उहाँहरूको परिवारमा एउटी छोरी जन्मिदा

केरीको घर

उहाँहरू धेरै खुसी हुनुभयो । तर केही समय भित्र गाउँभरि नै फैलिएको मलेरिया ज्वरोले त्यो नानी बित्यो । त्यो कुराले विलियमको श्रीमती डोरोतीलाई तहसनहस पार्‍यो र उहाँ साह्रै निराश हुनुभयो । विलियम आफै पनि मलेरिया ज्वरोमा पर्नुभयो र त्यो ज्वरोले उहाँको तालुको पुरै केश झर्‍यो र जीवनभरि नै उहाँ कपाल नभएको अवस्थामा जिउनुभयो । त्यति बेला अमेरिकामा भएको युद्धले उहाँको जुत्ता व्यापारलाई धेरै असर पार्‍यो ताकि उहाँले पुरानो जुत्ता किनबेच गर्नुपर्ने तल्लो दर्जाको काम गर्न बाध्य हुनुभयो । उहाँले आफ्नो पसलको अगाडि, ‘यहाँ पुरानो जुत्ता किनबेच गरिन्छ’ भनी बोर्ड राख्नुभयो ।

विलियम केरीको कक्षा कोठा:

योचाहिँ प्रख्यात अक्सफोर्ड अथवा क्याम्ब्रिज विश्वविद्यालय होइन तर एउटा सानो जुत्ता सिलाउने कोठा थियो । विलियम यहाँ बसेर जुत्ताहरू बनाउँदा, ग्रीक, हिब्रू र आफूले जतिवटा भाषा सिक्न सक्छ त्यो सबै सिक्नको लागि अध्ययन गर्नुहुन्थ्यो । जार्ज स्मिथले भन्नुभएको थियो, “उहाँले वरिपरी भएको पास्टरहरूको सहायताद्वारा किताब लिई आएर हेकल्टनमा (Hackelton) भएको आफ्नो जुत्ता सिलाउने कोठामा बसेर हिब्रू भाषा सिक्नुभयो ।”

२. वैदेशिक मिसन सम्बन्धीत दर्शन

उहाँ वाल्यकालदेखि नै कोलम्बस (Coloumbus) प्रति धेरै नै मोहित हुनुभएको थियो । यति सम्म कि उहाँको साथीहरूले उहाँलाई कोलम्बस भनी बोलाउँथे । उहाँ विभिन्न देश र त्यहाँको भाषाहरू र यात्राहरूप्रति धेरै मोहित हुनुहुन्थ्यो । उहाँको जीवन परिवर्तन पछि उहाँको त्यो मोहलाई पवित्र आत्माले अन्य देशहरूमा जहाँ सुसमाचार प्रचार भएको थिएन त्यहाँ सुसमाचार लाने उद्देश्यको रूपमा उच्च पारिदिनुभयो । उहाँको योजना कप्तान कुकको यात्राहरूको बारेमा पढ्दा अझै बलियो रूप लिन थाल्यो । यो योजना जुत्ता बनाउने कोठामा काम गरिरहँदा अझै आगो भएर उहाँको हृदयमा बलन थाल्यो । यो कुरालाई विलवरफोर्स (Wilberforce) ले पछिको समयहरूमा मण्डलीको सभामा बताउँदा, “एउटा गरिब जुत्ता सिलाउने व्यक्तिले हिन्दूहरूलाई आफ्नै भाषामा धर्मशास्त्र दिने गरेको निर्णयभन्दा अरू कुनै उत्कृष्ट विचार हुन सक्दैन ।” उहाँको यो कुरा प्रचार र सामूहिक प्रार्थना सभाहरूमा पनि प्रकट हुन्थ्यो । विलियम २० वर्षको हुँदा उहाँकी दिदीले यसो भन्नुभएको थियो, “उहाँ विचार मग्न हुन थालेको समयहरूदेखि नै उहाँलाई सधैं नै अन्यजातिहरूको देश र दास व्यापारले प्रभाव पारेको थियो । उहाँले यी कुराहरूको बारेमा प्रार्थना नगरी आफ्नो पारिवारिक प्रार्थना अथवा सामूहिक प्रार्थनामा सहभागी भएको कहिल्यै मैले देखेको थिइनँ ।”

सन् १७८५ मोल्टनमा विलियमको पास्टर नियुक्ति:

उहाँको विवाह पछिको ३ वर्षसम्म विलियम ४-५ ठाउँहरूमा प्रचार गर्न हिँडेर जानुहुन्थ्यो । कुनै ठाउँहरूमा २३ किलोमिटरसम्म पनि हिँड्नुपर्थ्यो । अचानक मोल्टनमा भएको व्याप्टिस्ट मण्डलीले

उहाँलाई आफ्नो मण्डलीको पाष्टर हुन अनुरोध गर्‍यो । त्यो मण्डलीले आफूलाई तलबको रूपमा महिनाको १० पाउण्ड मात्र दिन सक्छ भन्ने यथार्थ थाहा हुँदाहुँदै पनि उहाँले त्यो अनुरोधलाई स्वीकार गर्नुभयो, जुन पैसाले उहाँलाई कपडा किन्न मुस्किलले पुग्थ्यो । अपुग पैसाको लागि जुत्ता बनाउने कामलाई नै निरन्तरता दिनुभयो । उहाँको मोल्टनमा भएको सेवाकाईले उहाँलाई त्यो मण्डलीसँग नजिक सम्बन्धमा भएको ब्याप्टिस्ट पास्टर एशोसियसनसँग नजिक सम्बन्धमा ल्यायो । जहाँ उहाँले एशोसियसनको सचिव एनड्र्यू फुल्लरसँग (Andrew Fuller) परिचित हुनुभयो । पहिलो पटक विलियमको प्रचार सुन्दा फुल्लर धेरै नै प्रभावित हुनुभयो र उहाँहरूको बीचमा घनिष्ट सम्बन्ध सुरु भयो, त्यसले उहाँहरूको जीवनभर निरन्तरता पायो । यो सम्बन्ध लुथर र मेलन्थन र वस्ली दाजुभाइहरूको बीचमा भएको सम्बन्ध जस्तै थियो ।

केरी आफ्नो जुत्ता सिलाउने कोठामा

मोल्टन मण्डलीमा जानुभएको फुल्लरले विलियम केरीको बारेमा यसो भन्नुभएको थियो, “मण्डली परिवार थोरै र गरिब अवस्थाको भएको कारण आफ्नो परिवार पालनको लागि उहाँले आफ्नो पहिलाको व्यापारलाई निरन्तरता दिइरहनु भएको थियो । तापनि उहाँको मनचाहिँ

अझै नयाँ भाषाहरू सिक्नुमा र सकेसम्म आवश्यक पर्ने सबै सीपहरू सिक्नुमा केन्द्रित भएको थियो । मलाई याद छ, म एकचोटि उहाँले काम गर्ने कोठाभित्र गएको थिएँ त्यहाँ एउटा ठूलो मानचित्र भित्तामा झुण्ड्याइएको थियो र त्यसमा थुप्रै कागजहरू उहाँले टाल्नुभएको थियो । ती कागजहरूमा उहाँले थाहा पाउनुभएको हरेक देशहरूको लागि एउटा ठाउँ कोरेर त्यसभित्र, त्यो देश सम्बन्धी उहाँले प्राप्त गर्नुभएको जानकारी जस्तै: जनसङ्ख्या, धर्म आदि कुराहरू लेखिराख्नु भएको थियो ।”

वैदेशिक मिसन:

सन् १७८६ नार्थआम्स्टनमा भएको पास्टरहरूको भेलामा, अध्यक्ष मिस्टर रइल्याण्डले छलफलको लागि कुनै नयाँ विषयको प्रस्ताव राख्न अनुरोध गर्नुभयो । कुनै जवाफ नआएको अवस्थामा, अन्तमा विलियम केरी उठ्नुभयो र अनियन्त्रित उत्साहसहित भन्नुभयो, “सबै जातिहरूलाई सिकाऊ भनी प्रेरितहरूलाई दिएको आदेश, त्योसँग दिएको प्रतिज्ञासाथ उहाँहरूको पछिको सेवकहरूमाथि पनि संसारको अन्तसम्म लागू हुँदैन र ! ” तुरुन्तै वृद्धावस्थामा भएको अध्यक्ष रइल्याण्डले हप्काएर भन्नुभयो, “जवान मानिस, बस । परमेश्वरले आफूलाई इच्छा भएको बेलामा तिम्रो र मेरो साहायताबिना नै अन्यजातिहरूलाई विश्वासमा डोऱ्याउनुहुन्छ ।” विलियमले यो भन्दा अघि यो विषयलाई खुलस्त रूपमा सबैको अगाडि बोल्नुभएको थिएन, एकछिनको लागि साहै शर्ममा परेको महसुस गर्नुभएको थियो । यो घटनाले विलियम र त्यति बेलाको अरू पास्टरहरूको बीचमा भएको फरकलाई देखाउँछ । तर उहाँको नजिकको साथी फुल्लरले चाहिँ उहाँप्रति सहानुभूति देखाउनुभयो र धेरै कुराहरूद्वारा उत्साह दिएर, उहाँको लक्ष्यलाई पछ्याउन भन्नुभयो । फुल्लरद्वारा उत्साहित भएको

विलियम आफ्नो मनमा भएको अन्तराष्ट्रिय मिसन सम्बन्धी पर्चाहरू लेख्न थाल्नुभयो । पर्चाको शिर्षक चाहिँ, “अन्यजातिहरूको उद्धारको लागि आफ्नो स्रोतलाई प्रयोग गर्नुपर्ने ख्रीष्टीय दायित्व सम्बन्धी एउटा खोजतलास ।”

‘अन्यजातिहरूको उद्धारको लागि आफ्नो स्रोतलाई प्रयोग गर्नुपर्ने ख्रीष्टीय दायित्व सम्बन्धी एउटा खोजतलास’ मा विलियमले संसारमा भएको विभिन्न देशहरूको धार्मिक अवस्था, बितेको समयहरूमा भएको कामहरूको सफलता र अझै गर्न सक्ने कामहरूको व्यावहारिकताको बारेमा लेख्नुभएको थियो । पावलले रोमीहरूलाई लेख्नुभएको पत्रमा भएको रोमी १०:१२—१५ सम्म भएको, “किनकि यहूदी र अन्यजातिमा केही भेद छैन,....र कसैले नपठाईकन मानिसहरूले कसरी सुन्ने ?” भन्ने पद राखेर अन्त गर्नुभयो । यो पर्चामा ख्रीष्टले चेलाहरूलाई दिनुभएको आदेश आज हामीहरूलाई पनि बाँधेको छ भन्ने कुरालाई प्रमाणित गर्नुभयो र मोरभियन्स (Moravians) मिसनेरी कामहरू र मिस्टर वेस्ले (Wesley) ले वेस्ट इन्डिजमा गरेका कामहरूको समीक्षा गर्नुभयो र सन् १७८६ मा भएको विश्वको अवस्थाअनुसार त्यसको निरीक्षण गर्नुभयो ।

त्यसपश्चात उहाँले, अन्यजातिहरूको बीचमा सुसमाचार लानुमा भएको ५ वटा बाधाहरूलाई हटाएर देखाउनुभयो । जुन बाधाहरूलाई त्यति बेलाको अन्य काम गर्ने मानिसहरूले पार गरेका थिए ।

१) आफ्नो ठाउँबाट रहेको दूरी :

व्यापार गर्ने संस्थाहरूले पैसा कमाउनको लागि त्यति टाढा नचिनेको देशहरूमा असभ्य मानिसहरूको बीचमा जान सक्छ भने, हामीले किन उनीहरूमाथि दया देखाएर तिनीहरूको अनन्त भलाई

खोज्न हुँदैन ?

२) तिनीहरूको असभ्यता :

जसले ऐशआरामलाई प्रेम गर्छ, त्यसले अरूको भलाइको लागि, आफू अफ्ठ्यारो परिस्थितिमा परेको चाहँदैन । प्रेरितहरू सुसमाचार लिएर असभ्य जर्मनीहरू, युरोपीहरू र ज्यादै असभ्य बेलायतीहरूको बीचमा आउनुभएको थियो । उहाँहरूले प्राचीन कालमा विभिन्न देशमा भएको अन्यजातिहरूको बीचमा सुसमाचार ल्याउन तिनीहरू सभ्य हुनको लागि पखिरहनु भएकोथिएन भने हामी विश्वासीहरू, अन्यजातिहरू यसरी सुसमाचारबिना अन्धकारमा जीवन बिताइरहेका कुरा थाहा पाइसकेपछि हामीले मृत्यु सहनुपरे तापनि सहन तयार भएर तिनीहरूको बीचमा जानुपर्दैन र !

३) मारिने खतरा :

यो यथार्थ हो जान तयार हुने हरेकले आफ्नो जीवनलाई जोखिममा राखेर नै जानुपर्ने हुन्छ र कुनै मानिससँग सल्लाह लिनुहुँदैन । कामको महत्व, ख्रीष्टीय कर्तव्य र मरिरहेका मानिसहरूको आवाज उच्च स्वरमा हामीलाई बोलाउँदा हामी पनि पावल र बरनाबास जसरी जानुपर्छ ।

४) जीवनको अतिआवश्यक कुरा पाउनुमा भएको समस्या :

कसैले युरोपीय खानेकुरा पाउन नसक्ला तर त्यहाँका बासिन्दाले पाउने खानेकुराहरूचाहिँ पाउँछन् । सबैभन्दा मुख्य कुरा एउटा सेवकको जीवनचाहिँ आफ्नो होइन तर परमेश्वरको हो । ईश्वरीय काममा भएको कारण आफ्नो इच्छा खोज्नु हुँदैन, परमेश्वरले उसलाई जहाँ पठाउनुहुन्छ त्यहाँ जानु पर्ने हुन्छ । यथार्थमा ऊ आफ्नो साथीभाइहरू, ऐशआराम, उसको सबै सुविधाहरूबाट विदा लिएर

आफ्नो मालिक र प्रभुको लागि ज्यादै दुःख भोग्नलाई तयार भएर खडा हुन्छ । असल वातावरण, साथीहरू, ऐशआराम भन्ने कुराको चाहना गर्नु एउटा सेवकलाई सुहाउँदैन तर उसले मानिसहरूबाट हुने दुर्व्यवहार, घृणा, साथीको रूपमा प्रकट हुने छली मानिसहरू, निराशा ल्याउने झ्यालखानहरू, सतावट, असभ्य समाज, दयनीय बासको व्यवस्था, भोक र प्यास, नाङ्गोपन, पीडा, कडा परिश्रम र थोरै संसारिक उत्साह यी कुराहरूको आशा राखेर नै जानुपर्ने हुन्छ ।

५) भाषाहरू बुझ्न नसक्ने :

भाषाअनुवाद गर्ने मानिसहरूको आवश्यकता कुनै समयमा पर्छ, मिसनेरीहरूमा धैर्य हुनुपर्छ, स्थानीय बासिन्दाहरूसँग घुलमिल गरेर तिनीहरूको भाषा सिक्नुपर्छ, यो सत्य होकि १ वा २ वर्ष भित्र भाषा सिक्नको लागि असाधरण क्षमताको आवश्यक पर्दैन ।

उहाँले यसरी अन्त गर्नुभएको थियो, “एउटा मिसनेरी यस्तो व्यक्ति हुनुपर्छ जसको हृदय आफ्नो काममा केन्द्रित भएको हुन्छ र ऊचाहिँ गम्भीरतासाथ भक्ति गर्ने, दृढताको आत्मा भएको व्यक्ति हुनुपर्छ ।” यो सत्य हो कि सबै इनामहरू अनुग्रहको कारण मात्र हो तापनि त्यसले उत्साहित बनाउँदछ । परमेश्वरको कामको लागि आफैलाई सम्पूर्ण रूपमा समर्पण गरेको पावल र एलिएड अनि ब्राइनेर्ड साथै अरुहरूलाई पखिरहेको धन कति ठूलो होला ? र कटनी कति महान् होला ? असंख्य अन्यजातिहरू त्यसको तुलनामा थोरै भएको बेलायतीहरू जसको परिश्रमद्वारा ती अन्यजातिहरूले परमेश्वरको ज्ञान पाए ; यी सबै एकसाथ स्वर्गमा खडा हुँदा त्यो कति रमाहटको समय हुन्छ होला ? यसप्रकारको आनन्दको मुकुटको निश्चयनै ग्रहणयोग्य छ । ख्रीष्टको राज्य फैलाउनको लागि हामी आफैलाई आफ्नो पूरा शक्तिसहित अर्पण गर्नु निश्चयनै लाभदायक छ ।

सन् १७९२ मे ३१ तारिक ब्याप्टिस्ट एशोसियसनको सभा फेरि भएको थियो, यो पटकचाहिँ नटिन्गममा भएको थियो । विलियमले लेख्नुभएको 'खोजतलास' पर्चा छापेर बिक्रीको लागि ढोकामा राखिएको थियो । विलियमले यशैया ५४:२-३ पद बाट विधवा भएकी मण्डलीका पाल तन्केर सबै जाति र सबै देशको मानिसहरूलाई आफ्नो बनाउञ्जेलसम्म तन्किनुपर्ने दर्शनको बारेमा प्रचार गर्नुभएको थियो । यहाँबाट विलियमले एउटा सिद्धान्तलाई अगाडि ल्याउनुभयो :

**“परमेश्वरबाट महान् कुराको लागि आशा गर,
परमेश्वरको लागि महान् काम गर्न प्रयत्न गर ।”**

परमेश्वरको लागि आफूले कुनै पनि महान् कुरा नगरेको असफलतालाई गहिरो रूपमा उपस्थित भएको सबैले महसुस गरेका थिए । त्यो यति प्रभावकारी सन्देश थियो, त्यहाँ उपस्थित हुनुभएको अध्यक्ष रइल्याण्डले भन्नुभएको थियो, “भेला भएका सबै मानिसहरू, इस्राएलीहरू बोकीममा रोए (न्यायकर्ता २:१-४) जसरी, रुनुभएको थियो भने पनि म चकित हुँदिन थिएँ ।” सेवा सकि सकेपछि, फुल्लर आफैँ पनि भयभीत हुनुभएको थियो । अध्यक्ष रइल्याण्ड पनि मौन रहनुभयो र सेवकहरू त्यहाँबाट जान थाले । विलियमले फुल्लरको हात समातेर बिन्ती गरेझैं भन्नुभयो, “अहिले पनि तपाईँ केही गर्नुहुन्न ? फुल्लर, तिनीहरूलाई फर्किआउन आह्वान गर्नुहोस् ।” फुल्लरले नाई भन्न सक्नुभएन । तुरुन्तै अर्को पास्टरीय सभाको लागि केटरिङ (Kettering) मा भेला भई ब्याप्टिस्ट सोसाइटी फर प्रोपगेटिङ द गास्पल अमोड द हिदन (Baptist Society for Propagating the Gospel among the Heathen) भनिने संस्था स्थापना गर्न छलफल गर्ने निर्णय भयो ।

संस्थाको उद्घाटन :

४ महिना पछि सन् १७९२ अक्टोबर २ तारिकमा १२ जना सेवकहरू र १ जना त्रिष्टल कलेजको विद्यार्थी यो योजनाको बारेमा छलफल गर्न भिडो वालिसको पाहुना कोठामा भेला भए । अहिले भेला भएका मानिसहरू मध्येका आधा मानिसहरू पनि उहाँले पहिले प्रचार गर्नुभएको सभामा भेला भएका थिएनन् । विलियमले फेरि सबै कुरा सुरुदेखि नै गर्नुपर्ने भयो । उहाँले तिनीहरूलाई चुनौती दिएर भन्नुभयो, “मुरावियन्सले के गर्दैछन् हेर्नुहोस् र त्यसमध्येमा कुनै हाम्रै बेलायतको मानिसहरू थिए, तिनीहरू प्रायःजसो मजदुर र गरिबहरू हुन् । हामी ब्याप्टिस्टहरू कुनै कुरा कोसिस गर्न सक्दैनौ ? तिनीहरू काम सुरु गर्न सहमत भए । तिनीहरूलाई, आफूले कति दिन सक्छौ भन्ने कुरा लेखेर दिनु भनी माग्नुभयो । अन्तमा उठेको रकम १३ पाउण्ड भएको थियो । तल दिएको निर्णयको प्रस्ताव राख्दा सबै जना एकै मनको भएर सहमत भए ।

१. अन्यजातिहरूका बीचमा सुसमाचार फैलाउन पूर्ण प्रयास गरिने ।
२. संस्थाको नाम ब्याप्टिस्ट सोसाइटी फर प्रोपगेटिड द गास्पल अमोड द हिदन भनिने ।
३. यसलाई चाहिएको कोष जम्मा गर्ने व्यवस्था सुरु गर्ने ।
४. हरेक व्यक्ति जसले १० पाउण्ड एकैचोटि दिन्छ अथवा १० सिलिङ ६ पेन्स वार्षिक रूपमा दिन्छ त्यो व्यक्तिलाई संस्थाको सदस्यको रूपमा मानिने ।
५. अध्यक्ष रइल्याण्ड, रेनोल्डहग, विलियम केरी, जनसट्टिकल्फ र एनड्र्यू फुल्लर सबै भएको समिति बनाइने र त्यसमा तीन जनालाई अधिकार दिएर संस्थाको कामलाई पूरा गर्ने ।
६. रेनोल्डहग कोषाध्यक्ष र एनड्र्यू फुल्लर सचिव हुने ।
७. प्रतिज्ञा गरिएको भेटी नार्थआम्टनमा सन् १७९२ अक्टोबर ३१

तारिकमा हुने सभामा सबैले बुझाउने र त्यति बेला उपस्थित हुनेहरूको बीचबाट सदस्यहरू छानिने ।

जग यसरी बसालिएको थियो । सेवकहरू सबै योग्यता भएको व्यक्तिहरू थिएनन् र बेलायती मण्डलीको कार्यकर्ता पनि थिएनन्, तर परमेश्वरले गरिब मानिसहरूलाई पृथ्वीको पल्लो छेउमा सुसमाचार सुनाउन पठाउँदै हुनुहुन्छ । यो खबर फैलाउँदा सबैले उहाँहरूलाई गिल्ला गरे, सबैले थोरै आशासहित तिनीहरूबाट टाढा रहे, तिनीहरूले उहाँहरूलाई इज्जत दिएनन् । २ हजार वर्ष अगाडि मानिसहरूले येशूलाई 'यिनी सिकर्मीको छोरा होइन र !' भनी गिल्ला गरेका थिए अहिले पनि “ बेलायतले एउटा जुत्ता सिलाउने व्यक्तिलाई संसार परिवर्तन गर्न पठाएको छ” भनी गिल्ला गरे ।

संस्थामा प्रश्न यो थियो कि, विश्वको कुन भागको अन्यजातिहरूको बीचमा सुसमाचारको लागि खुल्ला बाटो छ ? संस्थाको सदस्यहरूको मन, धेरै वर्ष भन्दाअघि कलकत्तामा काम गर्न गएको चिकित्सक जोन तामस फर्किँदा, भारतप्रति केन्द्रित भयो । उहाँ त्यहाँ आउँदा त्यो देशको मानिसहरू मूर्तिपूजामा बाँधिएको देखेर उहाँको हृदय व्याकुल भएको थियो र उहाँले खीष्ट चिनाउनको लागि नयाँ करारलाई बङ्गाली भाषामा अनुवाद गर्न प्रयत्न गर्नुभयो र उहाँ पैसा जम्मा गर्नको लागि बेलायतमा फर्कनुभएको थियो । संस्थाबाट मिस्टर तामसलाई आफूसँग मिलेर काम गर्न निमन्त्रणा संगै सक्रियो भने भारतमा सेवा गर्न एकजना साथी पनि खोज्न अनुरोध गरियो । विलियम केरीले आफूलाई तुरुन्तै उहाँको सहकर्मी हुनलाई सहमति दिनुभयो । फुल्लरले भन्नुभएको थियो, “हामीले भारतमा जमिनको गहिराइमा सुनको खानी भएको सुनेका थियौं, गहिराइमा जानको लागि कसले साहस गर्छ ?”, “म त्यो गहिराइमा जानलाई साहस गर्छु” भनी विलियमले भन्नुभयो, र आफ्नो औंला समितितिर ठड्याएर

फेरि भन्नुभयो, “तर याद गर्नुहोस् तपाईंहरूले डोरीलाई समाति दिनुपर्छ ।” समितिको सदस्यहरूले मृत्युले नछुट्याएसम्म त्यो गर्ने प्रतिज्ञा गर्नुभयो ।

यसरी नै, विलियम केरी र जोन तामस भारतको लागि मिसनेरीको रूपमा अन्यजातिहरूको बीचमा सुसमाचार सुनाउन नियुक्त भए । अब संस्थाले ती मिसनेरीहरूलाई पठाउन चाहिएको कोष जम्मा गर्न थाल्यो । जोनलाई चाहिएको रकम फुल्लर र दुई जना मिसनेरीहरूको प्रचार यात्राद्वारा जम्मा हुन थाल्यो । यस्तो एउटा यात्रामा हुँदा नै विलियमले हेल (Hale) भन्ने ठाउँमा एउटा पत्रिकाको सम्पादक र छापने व्यक्ति विलियम वार्ड (William Ward) लाई भेट्नुभयो । विलियम केरीले उहाँलाई भन्नुभयो, “प्रभुले आशिष् दिनुभयो भने धर्मशास्त्र छापनको लागि हामीलाई छपाईको काम गर्ने व्यक्तिको आवश्यक हुनेछ, म आशा गर्छु तपाईं हाम्रो पछि आउनुहुनेछ ।” विलियम वार्ड ५ वर्षपछि त्यसरी नै जानुभयो । विलियम केरी जान तयार हुँदा फुल्लरले ४ वटा विषय सम्बन्धी लेख्नुभएको शब्दहरूलाई पढेर धेरै उत्साहित हुनुभयो, “तिमीले नजर राख्नु पर्ने लक्ष्यहरू, तिमीले हिँड्न पर्ने दिशा, तिमीले सामना गर्नुपर्ने कठिनाइहरू र तिमीले आशा गर्न सक्ने इनामहरू ।”

विलियमको ठूलो परीक्षा उहाँकी श्रीमती उहाँसँग जान इन्कार गर्ने कुरा थियो । उहाँको छोरा फेलिक्स (Felix) उहाँसँग जान तयार भए । विलियम आफ्नो श्रीमती र बच्चाहरूलाई छोडेर भारत जान निस्कनुभयो ।

त्यति बेलाको समयहरूमा भारतलाई इस्ट इन्डिया कम्पनीले शासन गरिरहेको थियो र हरेक युरोपीहरू जो सरकारी सेवामा छैनन्

तिनीहरू भारतमा आउने अनुमति पाउँदैन थिए । तिनीहरूलाई त्यसै गर्नुपरेमा छुट्टै अनुमतिपत्रको आवश्यक पर्दथ्यो । मिसनेरीहरूको कामले गर्दा भारतीयहरू रिसाउन सक्ने र आफ्नो व्यापारमा हानी हुन सक्ने सम्भावना देखेर यी मिसनेरीहरूलाई कम्पनीले त्यहाँ आउने अनुमतिपत्र दिएन । एउटा जहाजको कप्तानले, जोसँग तामस चिकित्सकको रूपमा २ पटक यात्रा गर्नुभएको थियो, उहाँहरूलाई अनुमतिपत्र बिना नै लान तयार हुनुभयो । यात्राको शुल्क तिरिसकेपछि मिसनेरीहरू २ जना जहाजमा भएका बेलामा, कप्तानलाई अनुमतिबिना कुनै पनि यात्रीलाई नलाने चेतावनी चिठीमार्फत प्राप्त भयो ।

विलियमले आँसुसहित भारत जाने जहाज आफूहरूलाई छोडेर गएको हेरिरहनु भयो । तरै पनि परमेश्वरले आफ्नो सेवकहरूको लागि कुनै एउटा बाटो खोल्नुहुन्छ भन्ने दृढ विश्वाससहित, आफ्नो सामानहरूलाई पोर्टमउथ (Port Mouth) मा छोडेर तामससँग लण्डन जानुभयो । यो सबै नपुगे जसरी विलियमकी श्रीमती डोरोतीले विलियमलाई छोरा जन्मेको खबर दिन एउटा चिठी पठाइन्, यो कुराले विलियम फर्कनुहुन्छ भनी उनले आशा गरिन् । विलियमले उत्तर लेख्नुभयो, “सकुशल छोरा जन्मेको तिम्रो खबर पाएँ, यो साँच्चै नै खुसीको कुरा हो । मेरो यहाँको वास धेरै दुःखदायी र अष्टयारो छ, तापनि म यसमा परमेश्वरको भलाई देख्दछु । मेरो मनको अवस्था के छ भनी तिम्री जान्न चाहान्छौ ? यो सारा संसार मेरो भएको भए पनि तिम्री र नानीहरू मसँग हुनको लागि ती सबै कुरा म सित्तैमा दिन्थेँ, तर अरू सबै कुरालाई पछि पार्ने गरी कामप्रतिको कर्तव्य धेरै बलियो छ, फर्केँ भने ममा आत्माग्लानि भएको अवस्थामा मात्रै फर्किन सक्छु ।

लण्डनमा विलियम तामससँग होटलमा खाजा खान जानुभएको

थियो र त्यहाँको वेटरले भारत जान लागेको एउटा डेनिश (Danish) जहाज त्यहाँ आउने सम्बन्धी एउटा सूचना पत्रलाई तामसको हातमा दिनुभयो । दुवैजना हतार सहित त्यहाँ भनेको कार्यालयमा गए र उहाँहरूले मिस्टर स्मिथ कप्तानको भाइ हुनुहुन्छ भन्ने कुरा थाहा पाउनुभयो । उहाँहरूले शुल्कको बारेमा बुझ्दा हरेक व्यक्तिलाई १०० पाउण्ड लाग्ने र बच्चाको लागि ५० र सहयोगीको लागि २५ पाउण्ड लाग्ने कुरा उहाँहरूलाई एउटा समस्याको रूपमा खडा भयो । हेजन्ट दयालू हुनुभएको कारण यो समस्यालाई छिट्टै पार गर्नुभयो । विलियमले आफ्नी श्रीमतीलाई आफूसँग जान सम्झाउने अर्को प्रयास गर्नुभयो । उहाँले आफ्नी बहिनीलाई आफूसँग लान सक्ने हालतमा जान तयार हुनुभयो । कप्तानले उहाँहरू सबैलाई ३०० पाउण्डमा लान मान्नुभयो । विलियमलाई अरू समस्याहरू पनि थियो । उहाँको बुवाले उहाँलाई छिट्टै छोड्न तयार हुनुभएन, आफ्नो छोरोले मिसनेरी कामको लागि आफैलाई अर्पण गरेको खबर बोकेको चिठी प्राप्त हुँदा उहाँले भन्नुभयो, “विलियम बोलाएको हो कि?” विलियमले बुवालाई फेरि लेख्नुभयो, “मेरो प्यारो बुवा म आशा गर्छु, मानव जातिको हरेक छोरोले सहभागी हुनपर्ने मुख्य, आदरणीय, कडा परिश्रम भएको काममा मलाई समर्पण गर्न तपाईं तयार बन्नुहुन्छ । मैले धेरै बलिदानहरू गर्नु परेको छ । म मेरो प्रिय परिवारबाट र नजिकको साथीहरूबाट अलग्गिन परेको छ । तर मैले मेरो हात हलोमा राखिसकेँ ।”

सन् १७९३ जुन १३ तारिकमा उहाँहरूले क्रौन प्रिन्सस मारिया (Crown Prince Maria) भन्ने जहाजमा चढिसक्नुभएको थियो । कप्तानले उहाँहरूसँग अति नै इज्जतसहितको व्यवहार गर्नुभयो, उहाँहरूलाई आफ्नै खाने टेबलमा खान स्वागत गरि उहाँहरूलाई छुट्टै कोठाको पनि व्यवस्था गर्नुभयो ।

३. विलियम केरी भारतमा

यसरी नै २ जना मिसनेरीहरू सुनको लागि होइन, तर परमेश्वरको लागि एसिया महादेशमा भएको भारतमा प्रवेश गर्नुभयो । उहाँहरूले आफ्नो देश, इष्टमित्रहरू र आफन्तहरूलाई छोडेर येशू ख्रीष्टले दिनुभएको, “संसारको पल्लो छेउसम्म जाऊ र सुसमाचार प्रचार गर” भन्ने आज्ञालाई मात्रको लागि परदेशमा नौलो मानिसहरूको बीचमा जीवन बिताउन जानुभयो । उहाँहरूले आफ्नो प्रिय उद्धारकर्ताको आदेशलाई काट्न सक्नुभएन । उहाँहरू गरिबहरूलाई सेवा गर्न र तिनीहरूको जीवनलाई धनी तुल्याउन आउनुभयो । उहाँहरूले आफ्नो योग्यता, पढाई, पेशा, देश, मानिसहरूलाई छोड्नुभयो र उहाँहरूको आँखा अनन्त धनमाथि केन्द्रित भयो । विलियम भारतको बङ्गालमा आइपुग्दा ३० वर्षको हुनुहुन्थ्यो । विलियमले २ वटा सिद्धान्तहरूमाथि आफ्नो कामको जग बसाल्नुभयो, यी कुराहरूलाई ख्रीष्टको शिक्षा, पावल र मोरबियनकहरूको जीवनबाट सिक्नुभएको थियो ।

१) एउटा मिसनेरीले, जसको बीचमा उसलाई पठाएको छ तिनीहरूको साथी समान बन्नुपर्छ ।

२) एउटा मिसनेरी जति चाँडो हुनसक्छ त्यति चाँडो स्वावलम्बी र स्वतःस्फुर्त चलायमान बन्नुपर्छ ।

कलकत्तामा बसोबास गर्नु उहाँहरूलाई धेरै महङ्गो भयो, थोरै दिनहरूमा नै हातमा भएको पैसा सिद्धियो । यसले गर्दा उहाँहरूले कलकत्ताबाट ४५ किलोमिटर टाढा बन्देल नदीको छेउमा भएको एउटा पुरानो पोर्तुगिज (Portuguese) गाउँमा आएर बस्नुभयो ।

उहाँले एउटा सानो घर भाडामा लिएर बस्नुभयो, दैनिक रूपमा त्यहाँको बासिन्दाहरूलाई प्रचार गर्नुहुन्थ्यो र तिनीहरूसँग कुराकानीगर्नुहुन्थ्यो । उहाँहरूले आफ्नो घरबाट गाउँ, बजार, र शहरमा जानको लागि एउटा डुङ्गा किन्नुभयो । बेलायती भएकोले उहाँहरूलाई खेतीपाती गर्नको लागि जमिन थिएन । कलकत्तामा भएको खालि जमिनको बारेमा सुनेर उहाँ जानुभयो तर निराश भएर फर्किनुभयो । डेनिस कप्तानले, उहाँले लेख्नुभएको वनस्पति सम्बन्धी किताबलाई पढेर उहाँलाई डेनिस कम्पनीको वनस्पति बगैँचाको जिम्मेवार व्यक्तिलाई देखाउन र त्यसमा काम गर्ने अनुमति माग्ने सल्लाह दिनुभएको थियो । विलियम उहाँलाई भेट्न जादाँ जिम्मेवार व्यक्तिले त्यहाँको सबै ठाउँहरू भरिसकेको र कुनै काम खालि नभएको बताउनुभो, तर थाकेर गएको विलियमलाई आफूसँग खानको लागि निम्तो दिनुभयो ।

बौलाएकी श्रीमती, उनकी बहिनी र उहाँको ४ वटा नानीहरूसहित दूषित खानाले गर्दा आउँ परेर कमजोर भएका घरहिन विलियमले निलुदत्त भन्ने एउटा असल साथी भेट्नुभयो, जसले उहाँलाई उहाँको परिवार राम्रो अवस्थामा नआइपुगुञ्जेल रहनको लागि आफ्नो घर दिनुभयो । त्यो घरमा वास गर्नु उहाँहरूलाई गाह्रो थियो तापनि विलियमले त्यो दयालाई कहिले पनि बिर्सनुभएन । धेरै समयपछि निलुदत्त गरिब अवस्थामा हुँदा विलियमले सहायता गर्न सक्ने अवस्थामा उहाँलाई सहायता गर्नुभयो । विलियम आफूले चिकित्सक तामससँग जहाजमा हुँदा सिकेको बङ्गाली भाषालाई काममा ल्याउने र त्यहाँका बासिन्दालाई प्रचार गर्ने निर्णयमा हुनुहुन्थ्यो । उहाँको जीवनको लक्ष्य नै यही थियो ।

उहाँको वरिपरि मुसलमानहरूको समाज थियो । उहाँहरूको

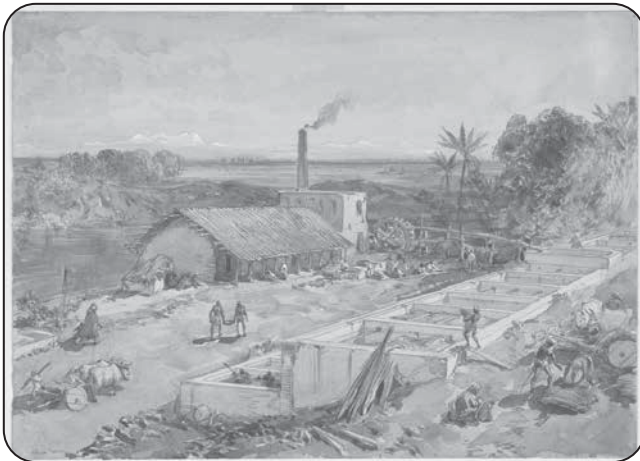
बीचमा पनि खीष्टको प्रचार गर्नुभयो । उहाँले जहाजमा यात्रा गर्दा डा. तामसलाई उत्पत्तिको पुस्तकलाई अनुवाद गर्न सहायता गर्नु भएको थियो । साँढे २ महिना पछि संस्थालाई लेख्नुभयो, “मैले अर्को एक महिना बिताइसकैं तर खासै केही काम गर्न सकिरहेको छैन, मेरो भाषामा ज्ञान बढेको चाहिँ लाभ हो । मैले स्थानीय बासिन्दाहरूको ज्ञान र तिनीहरूको दैनिक व्यवहार हेर्ने मौकाहरू पाएँ । आजको दिन उत्पत्तिको पुस्तकलाई सच्याएर अन्त भयो, जुनचाहिँ राम्रो बङ्गाली भाषामा अनुवाद भएको छ भनी मुन्सीले भन्नुभएको थियो । आज २४—२५ किलोमिटर हिँडेर धेरै थाकेतापनि कलकत्तामा भएको अङ्ग्रेजी भाषा बोल्ने कुनै पैसा साट्ने मानिसहरूको बीचमा खीष्टमाथि राख्ने विश्वासको महत्व र पूर्ण आवश्यकताको बारेमा बोल्न पाएकोमा सन्तुष्ट छु ।” विलियमले कलकत्ताको दक्षिण पूर्वभागमा भएको बाघहरू बस्ने सुन्दरवन सिमसिमे जङ्गलमा खेतीपाती गर्नको लागि जमिन छ भन्ने कुरा सुनेर उहाँहरू सबैले आफ्नो बसोबास त्यहाँ सार्नुभयो । डा. तामसले ऋणमा लिएको १५ पाउण्ड पैसाले एउटा डुङ्गा भाडामा लिएर जानुभयो । चौथो दिनमा मिसनेरीहरूलाई एकपटकको खाना मात्र बाँकी रहँदा उहाँहरूले एउटा बेलायती घर देख्नुभयो । उहाँहरू त्यो घरतिर जाँदै गर्दा त्यो घरको मालिक उहाँहरूलाई भेट्न आउनुभयो र उहाँहरूलाई आफ्नो पाहुना हुन निम्तो पनि दिनुभयो । उहाँ मिस्टर चार्ल्स सार्ट (Charles Short) हुनुहुन्थ्यो । जोचाहिँ नून उत्पादन गर्ने कम्पनीको इन्चार्ज हुनुहुन्थ्यो । उहाँलाई विलियमको लक्ष्यप्रति केही चासो थिएन । तर उहाँले मिसनेरीहरूलाई सहायता गर्नुभयो । समय बित्दै जाँदा उहाँको हृदय पनि खीष्टको प्रेमको लागि खुल्यो, पछिको समयहरूमा विलियमको श्रीमतीको बहिनी किट्टी (Kitty) लाई विवाह गर्नुभयो । उहाँहरू दुवैजना यी महान् मिसनेरीहरूको निधन भइसकेपछि उहाँहरूको इतिहासलाई भन्न जीवित रहनुभएको थियो । अति उच्च

गर्मी, ठाउँको चिसोपन र वरिपरि भएको साँपहरूले गर्दा डोरोती सधैं नै आफ्नो नानीहरूको लागि डराउनुहुन्थ्यो । उहाँको एउटै सहायता किट्टीले पनि चार्लसँग विवाह गर्ने निर्णय गर्दा एकदमै एकलोपनको महसुस गर्नुभएको थियो ।

बाधाहरू धेरै भएको जङ्गलमा सहिबको बन्दुकले बाघहरूलाई टाढा राख्छ भनेर ३-४ हजार स्थानीय बासिन्दाहरू विलियमको वरिपरि बस्थे । उहाँको विश्वास यस्तो थियो, उहाँले लेख्नुभयो, “प्रचार गर्नको लागि भाषा सिक्दा मानिसहरूको समूह पाउनुमा कुनै शङ्का छैन । यहाँ सयौं मानिसहरूको भीडलाई छोडेर जाने ठाउँ नै छैन र हजारौं गुणा प्रचारकहरूको आवश्यकता यहाँ छ । भारतको भू-भाग भित्र नै माराथा र काश्मिरको उत्तर भाग पनि पर्छ, जहाँ मैले थाहा पाए अनुसार परमेश्वरलाई ठिक तरिकाले बुझेको एउटा आत्मा पनि छैन । मेरो स्वास्थ्य कहिले राम्रो भएन मौसम गर्मी भए पनि सहन सक्ने छ । जे भए पनि सारासंसारको लागि मैले लिएको यो बोझलाई त्याग्दिन ।”

केही समयपछि मिस्टर अड्ने (Udney) , जो डा. तामसको साथी हुनुहुन्थ्यो, डा. तामस र विलियमलाई आफ्नो गाढा निलो रङ बनाउने कारखानामा आफूलाई सघाउनको लागि अनुरोध गर्नुभयो । हरेकलाई एक वर्षको लागि २५० पाउण्ड तलब दिने निर्णय गर्नुभयो । दुवै जनाले खुसीसाथ यो कुरालाई स्वीकारे । विलियमले संस्थालाई लेख्नुभयो, “परमेश्वरलाई धन्यवाद होस् मैले एक यात्री, हुरीवतासमा परेर लुगा सबै भिजिसकेको अवस्थामा, आकाश खुल्ला हुनथालेको देखे अनुभव गरें । अब भविष्यमा संस्थाबाट सहयोगको आवश्यकता नभएको जानकारी दिने निर्णय गरिसकेकोछु ।”

विलियमले भाषा छिट्टै सिक्दै जानुभयो र वरिपरि साथीहरूको बीचमा खीष्टको गवाही बाँड्दै जानुभयो । एकपटक मुन्सीको सहायताद्वारा विलियमले दुईजना ब्राह्मणहरूसँग २०० जना मानिसहरू अगाडि कुरा गर्दै हुनुहुन्थ्यो । उहाँले मन्दिरमा एउटा ठूलो मूर्ति देख्नुभयो, र मानिसहरूलाई मूर्तिपूजाको मूर्खता र परमेश्वरको खास वास्तविकता र खीष्टद्वारा पाउने उद्धारको बारेमा बताउनुभयो । मानिसहरू चाँडै नै त्यो ब्राह्मणहरूले उत्तर नदिएकोले तिनीहरूलाई कराउन थाले । एउटा ब्राह्मणले जवाफ दिए, “मसँग शब्दहरू छैन ।” त्यही बेला एउटा शिक्षित ब्राह्मणले, मूर्तिहरूचाहिँ सुरु देखि होइन तर पछिको समयदेखि मात्र प्रयोजनमा आएको हो भनी भने । विलियमले ब्राह्मणलाई सोध्नुभयो, “उद्धार पाउनको लागि के गर्नुपर्छ ?” त्यो ब्राह्मणले भने भगवान्को नामलाई जप्नुपर्छ । विलियम केरीले सोध्नुभयो, “तपाईंको छोराको तपाईंको विरुद्धमा काम गरिसके पछि आएर ‘बुवा’ भनी हजार पटक भन्यो भने तपाईं त्यसलाई क्षमा दिन तयार हुनुहुन्छ ? यसले त बच्चाहरू र मूर्खहरूलाई प्रशन्न पार्छ होला तर परमेश्वर सर्वज्ञानी हुनुहुन्छ ।” विलियमले त्यसपश्चात् निश्चित सुसमाचार र खीष्टद्वारा पाउने जीवनको बारेमा बताउनुभयो ।

गाढा निलो रङ बनाउने कारखाना

अब विलियमले पैसाको कुनै पनि फिक्कि नगरी शान्तिसँग कामलाई अगाडि बढाउन पाउनुभयो । कारखानाको प्रमुख रूपमा पाएको तलबको ४ भागको १ भाग मिसनेरी कामको लागि दिनुभयो । कुनै कुनै समय ४ भागको ३ भाग पनि दिनुभयो । विलियमले एउटा निर्धारित योजना अनुसार काम गर्नुभयो, कारखानाको लागि, बङ्गाली भाषाको लागि, नयाँ करार अनुवादको लागि र प्रचार गर्नको लागि भनी समय छुट्याएर काम गर्नुभयो । झण्डै ९० जना स्थानीय बासिन्दाहरूले कारखानामा काम गर्थे जसलाई विलियमले ख्रीष्टिय शिक्षा दिनुहुन्थ्यो । मिस्टर अड्नेले बुझ्नुभयो विलियम खास मिसनेरी हो र उहाँ आफै पनि ख्रीष्टको कामलाई पूरा गर्न इच्छुक हुनुहुन्थ्यो । कारखानाबाट २०० वटा गाउँहरूमा पुग्न सकिन्थ्यो । विलियमले गाउँगाउँमा गएर सुसमाचार प्रचार गर्नुभयो ।

कारखाना हिलो ठाउँमा थियो र वर्षाको समयमा वरिपरि पानी सधैं नै भइरहन्थ्यो । सधैं भइरहने चिसोपनले स्वास्थ्यलाई धेरै असर पार्थ्यो । परिवारको सदस्यहरू प्रायजसो बिरामी भइरहन्थे । एकपल्ट ज्वरोले विलियमलाई मृत्युको मुखसम्म पुऱ्याएको थियो । जुन बेला उहाँको कान्छो छोरो पिटरको ज्वरोले गर्दा मृत्यु भयो । विलियम जो आफै पनि बिरामी हुनुहुन्थ्यो, उहाँको छोरोको लागि बाकस बनाई दिने र खाल्डो खनिदिने अनि बाकसा बोकिदिने मानिसहरू पाउनु भएन । युरोपेली ख्रीष्टियनहरूबाट अलग्गिएको विलियमले छोरा दफन गर्नको निमित्त मुसलमान साथीहरूलाई सहायता माग्नु पर्‍यो । जुनचाहिँ तिनीहरूलाई निषेध गरिएको काम थियो । उहाँको घरमा काम गर्नेहरूले, बाकसा बोक्न प्रयोग गर्ने काठसमेत छुन मानेनन्, त्यो गर्ने समाजबाट अलग्गिन्थ्यो । धेरै कठिनाइहरूसहित खाल्डो खन्नको लागि ४ जना मुसलमानहरूको सहायता पाउनुभयो ।

छोरो गुमाएको कुराले डोरोतीको स्वस्थ मनस्थितिलाई बिगान्यो । उहाँ यथार्थ जीवनबाट अलग हुन थाल्नुभयो । उहाँलाई आफ्नो सुरक्षाको लागि सधैं कोठाभित्र नै थुनी राख्नुपर्थ्यो, सन् १८०७ मा उहाँको निधन हुञ्जेल १२ बजेसम्म उहाँ यसरी नै रहनुभयो । विलियमले डोरोतीको कारण धेरै दुःख भोग्नुपर्ने भए पनि डोरोतीले आफूलाई थाहा नहुँदा पनि सुसमाचारको लागि ठूलो बलिदान दिनुभयो । एक जना लेखकले डोरोतीको बारेमा यसो भन्नुभएको थियो डोरोती एउटा बलियो लि हुनुभएको थियो जसमाथि विलियमको उल्लेखनीय कामको कुनै सफलताहरू हम्बरले हानेर बनाएको थियो । डोरोतीलाई १२ वर्षसम्म कोठा भित्र नै राख्नुपर्ने जुनचाहिँ विलियमको अध्ययन गर्ने कोठाभन्दा दुईकोठा पर थियो । विलियमले डोरोतीको चिच्याइ, निन्दा, गाली सुनि रहनुपर्थ्यो तर भए पनि आफ्नो अध्ययनमा उहाँ अघि बढ्नुभयो । असल जीवन साथी नभएको अवस्थामा उहाँले धेरै एक्लोपनको महसुस गरेको हुनुपर्ने हो, तापनि उहाँले सबै काम गर्नुभयो साथै आफ्नो नानीको हेरचाह पनि गर्नुभयो ।

यी सबै वाणहरू : रोग, मृत्यु र निराशले उहाँलाई खीष्टको प्रेमबाट अलग गर्न सकेन । खीष्टको प्रेम नै हो जुनले उहाँलाई सधैं निरन्तर काम गर्न सहायता गर्थ्यो । इमान्दारी सात दुःख भोग्नेरहनु भएको केरीले यसो लेख्नुभयो, “कुनै समय म खाटमा बसिरहँदा आफैलाई जाँच्ने र प्रार्थना गर्ने खुसीको समयहरूलाई अनुभव गर्थे । मेरो प्यारो छोरो बिरामी हुँदा नथाकी म आफै गम्भीर बिरामी परेका अवस्थामा उसलाई रात दिन सेवा पुऱ्याउन सकेको थिएँ, अब मैले परमेश्वरको यो इच्छामा खुसी भएर धन्यवाद दिन्छु ।”

विलियम निको हुने बित्तिकै उहाँको दैनिक प्रचार र मानिसहरूसँगको भेटघाट सुरु गर्नुभयो । विलियमले आफ्नो बाइबल अनुवादको

कामलाई निरन्तरता दिनुभयो । तयार भएको हरेक भागलाई सयौं जना स्थानीय बासिन्दाहरूले पढेर सच्याए । संस्कृतभाषाको ज्ञान बिना बङ्गाली भाषालाई असल तरिकाले जान्न सक्दैन भन्ने कुरा विलियमले थाहा पाउनुभयो । उहाँको स्वभाविक कडा परिश्रम र छिटोपनसहित संस्कृतभाषा सिक्न थाल्नुभयो । ८ महिनाभित्रमा नै उहाँले यति सिक्नुभएको थियो कि उहाँले लेख्नुभयो, “म संस्कृतभाषा सिक्दैछु, जुनचाहिँ संसारको सबैभन्दा गाह्रो भाषा हो । यो सिक्नको लागि मैले संस्कृतभाषाको शब्दकोष र व्याकरणलाई अङ्ग्रेजी भाषामा अनुवाद गरें । अङ्ग्रेजी र बङ्गाली भाषाको अर्थहरू पनि भएको संस्कृतभाषाको शब्दकोष बनाउनुमा पनि मेरो काम सफल भइरहेको छ ।” सन् १७९८ मा, उहाँ भारतमा आएको ५ वर्षपछि, विलियमले ऐतिहासिक किताब यहोशू देखि अय्यूबसम्म छोडेर बाँकी बाइबललाई अनुवाद गरिसक्नुभयो । नयाँ करार छाप्नको लागि चाहिएको रकमको अनुमान गर्नको लागि कलकत्ता जानुभयो । एउटा छाप्ने यन्त्रलाई ४० पाउण्डमा बेच्ने विज्ञापन देखिसकेपछि, विलियमले तुरुन्तै त्यसलाई मगाउनुभयो । छाप्ने यन्त्र घर आइपुग्दा त्यसको लागि परेमश्वरलाई धन्यवाद दिनुभयो, जसलाई स्थानीय बासिन्दाहरूले देखेर बेलायती मूर्ति भनी ठाने ।

सन् १७९५ जनवरी २१ तारिकमा विलियम र डा.तामस दुवैजनाले २ वटा उच्च शिक्षा दिने शिक्षण संस्था सुरु गर्ने योजना गर्नुभयो, यो योजना ६ वटा हिन्दु र ६ वटा मुसलमान केटा गरेर १२ जना केटाहरूलाई एउटा पण्डितद्वारा शिक्षा दिनको लागि थियो । तिनीहरूलाई संस्कृत, बङ्गाली र पेर्सियन भाषाहरू सिकाइने साथै बाइबल सम्बन्धी जानकारी पनि दिनुपर्थ्यो । तिनीहरूको अध्ययन समयचाहिँ ७ वर्ष थियो । विलियमले सन् १७९९ मा एउटा विद्यालय पनि खोल्नुभयो, जसमा ४० जना विद्यार्थीहरू थिए ।

धेरै जना अनाथहरूको खर्च विलियमले नै व्यवस्था गरिदिनुपर्थ्यो । त्यसपश्चात उहाँहरूले गरिबहरूको लागि पनि एउटा स्वास्थ्य सेवा सुरु गर्नुभयो । औषधी र उपचारको लागि कुनै पैसा नलिने निर्णय गर्नुभयो । उहाँहरूले सेवालार्इ गरिबहरू र आफ्नो छिमेकीहरूको बीचमा गर्नुभयो ।

विलियमले एसिया महादेशभरि सुसमाचार फैलाउनको लागि, मिसनलाई सकेसम्म बलियो बनाउने इच्छा बोक्नुभएको थियो र सक्दो धेरै वटा भाषाहरू सिक्न पनि इच्छुक हुनुहुन्थ्यो । ५ वर्षपछि मिस्टर अङ्गले आफ्नो गाढा नीलो रङ बनाउने कारखाना घाटामा गएको देख्नुभयो र त्यो काम छोडेर बेलायत फर्कने निर्णय गर्नुभयो । नयाँ ४ जना मिसनेरी आफ्नो परिवार सहित विलियमसँग मिसनमा सहभागी हुन समुन्द्री यात्रामा थिए । अझै मिसनेरीहरू आउनलाई कम्पनीले अनुमति दिन्छ कि दिँदैन ? अनुमतिपत्र तिनीहरूले पाउन सक्छन् कि सक्दैनन् ? अनुमतिपत्र नवीकरण गरिन्छ कि गरिँदैन ? भन्ने प्रश्नको बादलले विलियमको मनलाई ढाक्यो, तापनि परमेश्वरले आफ्नो सेवकहरूलाई अझै सुरक्षित र असल शरणस्थान तयार पार्नुभएको छ भन्ने कुरामा उहाँलाई विश्वास थियो ।

सुसमाचारको आगो फैलिएको:

“घरमा बसिरहुनु अब धेरै कारणले पाप हुन पुग्यो र अझै बढ्दै जान्छ ; हरेक वरदानहरूलाई प्रयोगमा ल्याउनुपर्छ र फैलाउनुपर्छ”

परमेश्वरले विलियमको हृदयमा बाल्नुभएको आगो जुन मिस्टर फुल्लर र रङ्ल्याण्डको हृदयमा पनि थियो, त्यो ठूलो रूपमा बल्न थाल्यो । त्यो आगोले धेरै चिसो हृदयहरूलाई फुटायो । आँखा अन्धो भएका विश्वासीहरू देख्न थाले कि यही नै समय आफ्नो ऐशआरामलाई

छोड्न र धेरै बहिरो भएका कानहरू खीष्टलाई नचिनेकाहरूको दुःखदायी आवाज सुन्नुथाले । मिसनेरी संस्थाहरू खोलिन थाले । नसुनेकाहरूलाई सुनाउन मानिसहरूले तत्परता सहित आफूहरूलाई मिसनको कामको लागि समर्पण गरे । थोरै खमीरले सबैलाई अमिलो बनायो । सन् १७९४ मा 'ब्याप्टिस्ट सोसाइटी फर प्रोपागेटिङ द गास्पलको कामको विवरण' भन्ने पत्रिकाको पहिलो प्रकाशन भयो । यसमा संस्था स्थापना सम्बन्धी वृत्तान्त र सन् १७९४ फरवरी १५ सम्म विलियमले लेख्नुभएको पत्रहरू थिए । सन् १८०० मा, एउटै किताबको रूपमा सूची राखेर ६ वटा यस्तो पत्रहरूको प्रकाशन भयो, बालक भएको ब्याप्टिस्ट सोसाइटीको प्रभाव धेरै नै ठूलो भयो । विलियमबाट आएका पत्रलाई डा.रइल्याण्डले डा.भुग र मिस्टर स्टिफनलाई बोलाएर देखाउनुभयो । तीन जना मिलेर येशूलाई धन्यवाद दिए र मिस्टर हे (Hey) ले ब्याप्टिस्ट सिद्धान्तमा आधारित नभएको यस्तैखालको संस्था स्थापना गर्न पहिलो कदम चाल्नुभयो ; जसको नाम लण्डन मिसनेरी सोसाइटी हुन पुग्यो । मिस्टर भुगले कम्तीमा २० देखि ३० जना मिसनेरीहरू पठाउन सबै मण्डलीहरूलाई आह्वान गर्नुभयो । बेलायतपछि यी चुनौतीहरूलाई सामना गर्न स्कटल्याण्ड अगाडि बढ्यो । स्कटिस् मिसनेरी सोसाइटी सुरु भयो, र जसद्वारा जोन विल्सन मिसनेरी भएर मुम्बई जानुभयो ; त्यसपछि ग्लास्गो सोसाइटी सुरु भयो, जुनले दक्षिण अफ्रिकामा कफिर मिसन स्थापना गर्‍यो । रबर्ट ह्याल्डेनले (Robert Haldane) सोसाइटीका कामका विवरण पहिलो प्रकाशन पढ्ने बित्तिकै आफूसँग भएको सबैथोक बेचेर, कलकत्तामा विलियमले गरेको काम जसरी बनारसमा प्रेसबिटेरियन मिसन सुरु गर्न आफूसहित ६ जना मिसनेरी र एक जना विश्वासीलाई पठाउनको लागि ३५०० पाउण्ड (आजको ने.रु.मा ६ करोड ९० लाख हुन्छ ।) दिनुभयो । बेलायतको मण्डलीहरूको सु-समाचारिया सेवकहरू मिलेर चर्च मिसनेरी सोसाइटी

सथापना गर्नुभयो । आगो फैलिएर नेदरल्याण्डमा पनि पुग्यो, डा.वेन डेर केम्पको नेतृत्वमा अडोनिराम जड्सन बर्मा जानुभयो । ब्रिटिस र विदेशी बाइबल सोसाइटीहरू पनि सुरु भयो ।

घाम उदाउन थाल्यो । विलियमको सेवाको लागि भनी मानिसहरूले पैसा र आफैलाई पनि दिन थाले । स्कटल्याण्डमा आफूले मागनमात्र पर्थ्यो, आफ्नो सानो विश्वासलाई चुनौती दिने गरी पैसा आउँछ भनी फुल्लरले थाहा पाउनुभयो, तरै पनि पैसाभन्दा मानिसहरूको आवश्यकता बढी थियो । छोटो समयमा ४ जना जवान मानिसहरू विलियमको सहयोगी हुनलाई आफैलाई ब्याप्टिस्ट सोसाइटीको हातमा समर्पण गरे । तिनीहरू ब्रन्सडन, ग्रयान्ड जसुवा मर्शन् र उहाँकी श्रीमती हन्ना र विलियम वार्ड थिए । ९ महिना भित्र फुल्लरले उहाँहरूको परिवार सहित कप्तान बिकसले चलाएको अमेरिकी जहाजमा भारत पठाउनुभयो । चार्ल्स ग्रान्ड, कम्पनीको एउटा प्रभावशाली निर्देशक भएर पनि तिनीहरूको लागि अनुमतिपत्रको व्यवस्था गर्न सक्नुभएन । तर उहाँको सल्लाहले ४ जना जवानहरूलाई धेरै नै सहायता पुऱ्यायो । उहाँले भन्नुभयो, “कलकत्तामा नउत्रनु तर श्रीरामपुरमा उत्रनु र डेनिस शासनबाट अनुमति लिएर विलियमसँग काम गर्नु ।” जहाज ५ महिनाको यात्रापछि कलकत्तामा भएको हुगली भन्ने ठाउँमा पुग्यो । जहाज कलकत्तामा भएको बन्दरगाहको सीमा भित्र पस्नु अगाडि, कप्तान बिकसले तिनीहरूलाई २ वटा डुङ्गामा एउटा बङ्गाली सहयोगीको अगुवाईमा श्रीरामपुर पठाउनुभयो । विलियम वार्डले हलमा (Hull) भएको आफ्नो साथीलाई लेखिएको पहिलो पत्रमा लेख्नुभयो, “एउटा बाइबल र एउटा छापने यन्त्र सहित भएको एकजना मिसनेरीको काम भारतमा पनि, व्यर्थ हुँदैन भनी आउने पुस्ताले देखेछ ।” वार्डले पछिल्लो समयहरूमा एउटा डेनिस राहदानी प्राप्त गरेर त्यो मार्फत्

विलियमलाई दिनापुरमा भेट्न जानुभयो । वार्डले विलियमलाई भेट्न पाउनुमा धेरै उत्साहित हुनभयो । उहाँहरू दुवै जनाको भेटघाट भयो । भविष्यको कामहरू सम्बन्धी छलफल गर्नुभयो । विलियमले उहाँले सुरु गर्नुभएको मिसन सेवाकाई र ५०० पाउण्ड बराबरको सम्पत्ति, विद्यालय र मण्डलीलाई त्यागेर श्रीरामपुरमा आफ्नो बसाइँ सर्न तयार हुनुभयो । उहाँले संस्थालाई लेख्नुभयो, “श्रीरामपुरमा हामी मिसनेरीको रूपमा बसोबास गर्न सकिन्छ जुनचाहिँ यहाँ साध्य छैन र मिसनको मुख्य लक्ष्य भएको बाइबल छाप्ने काम, यो अवस्थामा भन्दा त्यो अवस्थामा धेरै सम्भव छ ।”

सन् १८०० जनवरी १० तारिकमा विलियम श्रीरामपुरमा बसोबास गर्न आउनुभयो । जनवरी ११ तारिक उहाँ गभर्नरको अगाडि हाजिर हुनुभयो र त्यसपछि स्थानीय मानिसहरूको बीचमा प्रचार गर्न जानुभयो । उहाँको तालिमको समय सकिसकेको थियो । अबदेखि उहाँ प्रेरित भएर समय वेसमयमा काम गर्न सुरु गर्नुभयो, जसको अन्त ३४ वर्षपछि हुने थियो । आएको थोरै समयमा ग्रान्ड अस्वस्थ हुनुभयो र उहाँको निधन भयो । आशा गरेको ब्रुन्डन पनि कलेजोको समस्याले बित्नुभयो । दिनापुरमा सेवा सुरु गरेको मिस्टर फउनटनको पनि निधन भयो । तरैभए पनि तिनीहरूले गाउन सके,

*प्रिय उद्धारकर्ता तपाईंको कृसले
धेरै हिन्दुहरूको हृदयलाई जित्न सकोस्
यसले हाम्रो सबै नोक्सानको पूर्ति गर्छ
तपाईं अनन्तकालको लागि हाम्रो हुनुहुन्छ ।*

विलियम केरी, जसुवा मर्शन् र विलियम वार्ड "श्रीरामपुरको ३ जना" भन्ने नाममा प्रख्यात हुने गरी आफ्नो काममा अगाडि बढे ।

४.श्रीरामपुरको ३ जना

जोसुवा मशर्मन् :

मशर्मन्को वाल्यकालमा उहाँको बुवाले दाउद र गोलियातको कथा भन्नु भएको थियो । जुन कुराले उहाँको ध्यानलाई आकर्षण गर्‍यो र उहाँले पुरानो करारमा भएको ऐतिहासिक किताब सबै पढ्नुभयो । उहाँको बुवासँग थोरै किताबहरूमात्र थियो तर किताबमाथि भएको उहाँको तृष्णाले धेरै किलो मिटर टाढा भएको पसलहरू र आफ्नो छिमेकीहरूबाट

किताब खोजेर ल्याइ पढ्ने बनायो । उहाँले १२ वर्षको उमेर पुग्दा १०० वटा किताबहरू पढि सक्नु भएको थियो । नजिकै भएको किताब पसलको मालिकले सबै किताब पढ्ने बालकको बारेमा सुनेर उहाँलाई आफ्नो पसलमा काम गर्न राख्नुभयो । सुरुमा उहाँ थुप्रै किताबहरूको वरिपरि रहन पाउँदा धेरै खुसी हुनुहुन्थ्यो तर आफ्नो आमा बुवाबाट टाढा रहन पर्दा उहाँ धेरै दुःखित पनि हुनुभयो । उहाँको बुवाले उहाँलाई त्यहाँबाट फर्काउनु भयो र उहाँलाई लुगा बुन्ने काममा आफूसँगै राख्नुभयो । कुनै पनि कुराको आफै खोजी नगरी परमेश्वरको अगुवाईलाई पछि नउहाँलाई सिकाएको थियो । उहाँले बाइबल धर्मशास्त्र अध्ययन गर्दा उहाँ त्यहाँबाट फरक बुझाइमा आउनुभयो र बाइबल पाठशालामा भर्ना हुने इच्छा गर्नुभयो । उहाँमा हृदयको ज्ञान भन्दा दिमागी ज्ञान बढी भएको देखेर व्याप्टिस्टहरूले उहाँलाई भर्ना लिन आनकानी गरे । तर, उहाँले तिनीहरूको डरलाई

हटाएर, ब्रिष्टलमा भएको ब्राडमेड बाइबल पाठशालामा, बाइबलको भाषाहरू र ईश्वरशास्त्र ५ वर्ष पढ्नुभयो । जोसुवा मशर्मन् मिसनको काममा ठूलोसहयोग गर्नुहुने व्यक्ति हुनुहुन्थ्यो । उहाँले आफ्नो भाषा सम्बन्धी वरदानलाई प्रयोग गरेर बाइबल अथवा बाइबलको कुनै भागलाई विभिन्न भारतीय भाषाहरूमा र चिनिया भाषामा पनि अनुवाद गर्नुभयो । उहाँले त्यसै गरी त्यहाँको भाषामा लेखिएका किताबहरूलाई अङ्ग्रेजी भाषामा पनि अनुवाद गर्नु भएको थियो । साथसाथै उहाँ र उहाँकी श्रीमती भएर विद्यालयहरू पनि सञ्चालन गर्नु भएको थियो । जुन विद्यालयमा पैसा तिरेर पढ्ने थुप्रै विद्यार्थीहरू पनि भर्ना भएका थिए, त्यो पैसाले मिसनको काम स्थिर रहन सहायता गर्‍यो ।

विलियम वार्ड :

वार्ड जवान हुँदा छपाईको काम सिक्नु भएको थियो र केही समय पछि त्यहाँको एउटा पत्रिकाको सम्पादक हुनभएको थियो । सन् १७९६ अगस्त महिनामा वार्डले खीष्टलाई आफ्नो प्रभु र मुक्तिदाताको रूपमा चिन्नुभयो र हलमा (Hull) भएको ब्याप्टिस्ट मण्डलीमा बसिस्मा लिनुभयो । केरी भारतमा जानु अगाडि भारतमा बाइबल अनुवाद

गरी छाप्नको लागि एउटा छापाखाना स्थापना गर्न वार्डलाई अनुरोध गर्नु भएको थियो, सन् १७९९ मा वार्ड, मशर्मन् र अरूसँग भारत आइपुग्नु भयो । उत्तर भारतमा पहिलो मिसन छापाखाना वार्डले नै स्थापना गर्नुभयो । उहाँले पनि पाउने हरेक समयलाई अनुवाद,

लेखन र प्रचारको कामहरूमा प्रयोग गर्नुभयो; कसैकसैले उहाँलाई श्रीरामपुरको असल प्रचारक भनी ठान्थे । उहाँ त्यहाँ आएको २ वर्षपछि कृष्णपाललाई साथमा लिएर, बङ्गालको भित्री भागहरूमा प्रचार गर्दै धर्माशास्त्र वितरण गर्दै घुम्नुभयो । स्थानीय मानिसहरूको स्वभाव र आचरण सम्बन्धी ज्ञानमा उहाँ अरू मिसनेरीहरू भन्दा धेरै माथि हुनुहुन्थ्यो, थोरै युरोपेली मानिसहरूमात्र यसरी स्थानीय बासिन्दाहरूसँग भएको सम्बन्धमा सफल भएका थिए । विलियम केरीले आफ्नो सेवाको व्यस्तताले आफ्नो छोराहरूको वास्ता गर्नु भएन । विलियम फेलिक्स समस्यामा पर्दा वार्डले उहाँलाई आफूसँग छापाखानामा राख्नुभयो र उहाँ ख्रीष्टियन भएर सेवामा जानुभयो ।

जोसुवा मर्शन्को छोरो जान क्लर्क मर्शन्ले , उहाँहरू ३ जनाको लामो र नजिकको सम्बन्धको बारेमा यसरी भन्नुभएको थियो, “यस्तो एउटा कहिल्यै बेमिलाप नभएको लामो समयको एकताको अर्को उदाहरण पाउनु धेरै कठिन कुरा हुन्छ ।” यो एकता उहाँहरू ३ जना सहभागी भएको लक्ष्यको महानताद्वारा सिर्जना भएको थियो र तिनीहरूले सामना गरेका दुःख कष्टद्वारा बलियो हुँदै गएको थियो । मिसनेरीहरू सबैले एउटै भण्डार बाट एउटै टेबलमा खाने निर्णय गर्नुभयो । उहाँहरूले शहरको माझमा एउटा ठूलो घर किन्नुभयो र उहाँहरू सबैजना ईश्वरीय भातृप्रेमसहित जीवन बिताउनु भयो जुन कुराले भारतमा धेरै प्रभाव पार्ने स्थायी शक्ति बन्नपुग्यो । उहाँहरूले आफ्नो घरको लागि भनी नियमहरू बनाउनु भयो । दैनिक रूपमा पालैपालो प्रार्थना गर्ने; हरेक महिनाको घरको व्यवस्थापन एक जनाले गर्ने, विलियमले चाहिँ घरको आर्थिक व्यवस्थापनको जिम्मेवारी लिनुभएको थियो । उहाँहरूको बीचमा भएको नमिलेको कुरा मिलाउनको लागि र नयाँ प्रेममा आफैलाई अर्पण गर्नको लागि उहाँहरू हरेक हप्ता शनिवार बेलुका भेला हुनुहुन्थ्यो । उहाँहरूको माझमा कुनै पनि

व्यक्ति निजी काम वा व्यापारमा सहभागी नहुने र सबै कुरा मिसनको भलाइको लागि मात्र गरिने निर्णय भएको थियो ।

उहाँहरू सबै मिलेर सम्झौता तयार गर्नु भएको थियो । विलियमले गरेको दैनिक कठिन परिश्रमको अनुभव र परमेश्वरको लागि अर्पण भएको अपूर्व बुद्धि त्यो सम्झौतामा थियो जसलाई विलियम वार्डले लेख्नुभयो, यो सम्झौता वर्षको ३ पटक आइतबारको संगतीमा सबैको अगाडि मिसनको हरेक कार्यस्थलमा पढेर सुनाउनुपर्थ्यो । “हामी अमेरिकाको जङ्गलमा, मरिरहेको अन्यजातिको उद्धारको लागि परमेश्वरको अघि आफ्नै प्राणलाई खन्याएको डेविड ब्राइनेर्डलाई (David Brainerd) हेरौं, जसलाई तिनीहरूको उद्धार बाहेक कुनै कुराले खुसी दिँदैन थियो । सबै व्यक्तिगत ईश्वरभक्तिको जरामा गुप्तमा अन्तस्करणदेखि नै गरिएको प्रार्थना रहन्छ । एउटा मिसनेरी बस्ने ठाउँको भाषामा असल ज्ञान, शान्त र नम्रतासहितको हृदय यिनै कुराहरू मानव उद्धार भन्ने महान् काममा परमेश्वरको हातमा औजार बन्नको लागि, सबै ज्ञान र वरदानभन्दा मानिसलाई आवश्यक पर्ने कुरा हो । अन्तमा हामी केही थोक बाँकी नराखी आफैलाई यो महिमित कामको लागि दिऊँ । हाम्रो समय, वरदानहरू, शक्ति, परिवार र हामीले लगाउने लुगा समेत आफ्नो हो भनी नठानौं । सबै कुराहरूलाई परमेश्वरको लागि र उहाँको कामको लागि समर्पण गरौं । उहाँले हामीलाई आफ्नो कामको लागि पवित्र तुल्याउनु । हाम्रो लागि र नानीहरूको लागि भनी पैसा जम्मा गरी राख्ने सोचलाई सधैंको लागि बन्द गरौं । हामीले निजी श्रम अथवा व्यापार सम्बन्धी श्रीरामपुरमा गरेको निर्णयलाई त्याग्छौं भने मिसनले त्यो घडी देखि आफ्नो उद्देश्य गुमाएको मिसन हुनपुग्छ । सबै संसारिकइच्छाबाट होसियार रहौं र सबै मोजमज्जालाई वास्ता नगर्ने ख्रीष्टीय स्वभाव आफूमा हुर्काऔं, बरु येशू ख्रीष्टको असल सिपाहीको रूपमा दुःख

भोगौं ।" विलियमले आफ्नो संयुक्त परिवारको विषयमा यसो पनि भन्नुभयो, "कुनै पनि परिवारले सबैमा प्रशस्त भएर सबै संसारिक थोक पाएको अवस्थामा पनि अनुभव गर्न नसक्ने आनन्द हामीले हाम्रो संयुक्त परिवारमा अनुभव गर्नुपर्छ । हाम्रो परिवारको यो सिद्धान्तलाई निरन्तरता दिन सक्नेभर्यौं भने, हामी आशा गर्छौं उद्धार पाएको भीडले परमेश्वरलाई आफ्नो सुसमाचार यो देशमा पठाउनु भएको लागि धन्यवाद दिने कारण बन्न पुग्छ ।"

विलियमले ७ वर्षसम्म एक जनाको पनि उद्धार नभएको अवस्थामा खीष्टलाई बङ्गाली भाषामा प्रचार गर्नुभयो । उहाँले नयाँ करारको पहिलो संशोधन तयार गर्नुभयो र जग बसाल्नुभयो । १८०० नोभेम्बर २५ तारिक मा एक जना हिन्दु साधु बसिस्मा लिनको लागि तयार हुनुभयो । उहाँले आफू भएको गाउँमा पुगेर आउने अनुमति मागेर जानुभयो, तर कहिल्यै फर्कनु भएन । विलियमले आफ्नो मनको अवस्थालाई यसरी व्यक्त गरेर लेख्नुभयो, "म एउटा किसानले आफ्नो बालीमा काम गरे जस्तै महसुस गर्दछु । कोही बेला बिउ उम्र्दैछ भनी सोच्छु , तर थोरै समयभित्र नै टरि हाल्दैछ र मेरो आशा सबै आकाशको बादल जस्तै हराउँदै छ । उम्रेको कुनै कुनै पनि सामा मात्र हो । कतै अलिकति धान उम्रियो भने त्यो पनि सामाहरूले थिचेर अथवा सतावट भन्ने घामले सुकेर मरिहाल्दैछ , तापनि मेरो आशा खीष्टमा छ ।"

त्यो वर्षको अन्तिम आइतबारको दिनमा हुगलीमा कृष्णपालले बसिस्मा लिनुभयो, छोटो समयमा उहाँको परिवारले पनि पछ्याए । उहाँ ३५ वर्षको हुनुहुन्थ्यो । उत्तर भारतको पहिलो उद्धार पाएको व्यक्ति मात्र नभएर पहिलो स्थानीय मिसनेरी भई कलकत्ता र असाममा काम गर्नुभयो र उहाँ नै पहिलो बङ्गाली भजन लेखक पनि हुनुभयो ।

कृष्णको साथी गोकुलले पनि बसिस्मा लिनुभयो र उहाँहरूको विधवा भएकी ४० वर्षकी छिमेकी उन्ना पनि बगालभिन्न आउनुभयो । त्यो वर्ष अरू उच्च जातिको मानिसहरूको बीचबाट पनि फल नभएर अन्त भएन । पिताम्बर सिंह भन्ने ५० वर्ष भएको लेखे जातिको मानिस आफ्नो पापबाट मुक्ति पाउनको लागि धेरै मन्दिर घुम्नुभयो र धेरै शास्त्रहरू अध्ययन गर्नुभयो । श्रीरामपुरमा धेरै अगाडि छापेको एउटा पर्चा उहाँको हातमा पन्यो र उहाँ झण्डै ६५ कि.मि. हिँडेर बढी जानकारी पाउनको लागि त्यसको लेखकलाई खोजेर आउनुभयो । उहाँले बसिस्मा लिँदा, विलियमले एउटा असल विद्यालय शिक्षक पाउनुभयो र उहाँले चाँडै नै असल प्रचारकको रूपमा पनि आफूलाई प्रमाणित गराउनुभयो । मुसलमानको बीचबाट पहिलो उद्धार पाएको व्यक्ति पेरू हुनुभयो ।

पहिलो ब्राह्मण जातिबाट उद्धार पाएको व्यक्तिचाहिँ कृष्णप्रसाद हुनुहुन्थ्यो । आफ्नो साथीहरू र जातिलाई त्यागेर सबै दुःखको बीचमा पनि स्थिर रहनुभयो । अझै २ जना ब्राह्मणहरूलाई पिताम्बर सिंहले बगालभिन्न ल्याउनुभयो ।

श्रीरामपुरमा मिसन स्थापना भएको थोरै समयमा, सुश्री रुमोर (Rumohr), चेवेलियर दे रुमोरको एउटै छोरी जो एकदमै शिक्षित र धनी व्यक्ति हुनुहुन्थ्यो, लामो समयको अस्वस्थता पछि भारतको मोसम आराम लिनको लागि उपयुक्त हुन्छ भन्ने आशामा भारतमा आउनुभएको थियो । उहाँले यात्रा गर्नुभएको डेनिस जहाजले उहाँलाई श्रीरामपुरमा ल्याईपुन्यायो, उहाँले त्यहाँ नै रहने निर्णय गर्नुभयो । उहाँले मिसन परिवार बस्ने ठाउँको नजिकै एउटा घर बनाउनुभयो र त्यहाँ रहँदा चाँडै नै मिसनेरी कामहरूमा गहिरो रूपमा इच्छुक हुनुभयो । डोरोतीको मृत्यु भएको केही महिनाहरूमा, सन्

१८०८ मा सुश्री रुमोरले विलियमसँग विवाह गर्नुभयो, १३ वर्षपछि विलियमले एउटा असल परिवार पाउनुभयो र एउटा उपयुक्त साथीको रूपमा मृत्युसम्म विलियमलाई साथ दिनुभयो ।

प्रचार गर्नु, शिक्षा दिनु र बाइबल अनुवाद गर्नु यी ३ वटा कुराहरू सुरुदेखि नै विलियमको मिसनेरी कामको मुख्य तरिका थिए । तापनि स्थानीय बालबालिकाहरूको लागि विद्यालय खोल्नु विलियमको सोचबाट कहिले हराएको थिएन; जुन कुराहरू बनिरहेको पुस्ताको बीचमा उत्सुकता र अनुसन्धान गर्ने स्वभावलाई बढाउँछ । मशमेन् र उहाँकी पत्नी जस्ता कुशल र जोशिला शिक्षकहरू साथमा हुँदा विलियम र उहाँको सहकर्मीहरू निःशुल्क विद्यालय खोल्ने बारेमा सोचन थाल्नुभयो । सन् १८०० अक्टोबर महिनामा उहाँहरूले निःशुल्क अध्ययन गराउने विद्यालय स्थापना गर्नुभयो र झण्डै ५० जना नानीहरू भर्ना भए । स्थानीय वासिन्दाहरूले आफ्नो नानीहरूलाई खीष्टीय सिद्धान्त सिकाएर मनलाई बिगार्छन् भनी शङ्का गरे, तर तिनीहरूलाई २ वटा सिद्धान्तहरू, स्वतन्त्रता र अनुशासनको बारेमा बुझाए, “नानीहरूलाई कहिले पनि आफ्नो जातिलाई गुमाउने कुनै पनि काम गर्न जबरजस्ती गरिँदैन; हामी जातिलाई घृणा गर्छौं तर कसैले पनि आफ्नो स्वइच्छा बिना आफ्नो जाति त्यागेको हामी चाहँदैनौं ।

त्यसपश्चात उहाँहरूले त्यहाँका, आर्मेनियन, पोर्तुगिज र युरेसियनहरूको खीष्टीय समाजको नानीहरूको लागि एउटा छात्रावासको व्यवस्था भएको शुल्क लिएर पढाउने विद्यालय पनि सुरु गर्नुभयो । उहाँहरूले यस्तै विद्यालयहरू मिसनको असल आयस्रोत हुन्छ भनेर सोच्नुभयो, केटाहरूको लागि र केटीहरूको लागि छुट्टै अझ २ वटा विद्यालयहरू पनि स्थापना भयो; त्यसद्वारा खीष्टको ज्योति त्यहाँको खीष्टीय वासिन्दाहरूको बीचमा फिँजियो र त्यहाँबाट

पछिको समयहरूमा मिसनेरीहरूको उदय भयो ।

विलियम गाढा नीलो रङ बनाउन प्रयोग गर्ने बोटको खेती गर्ने बेलासम्म उहाँलाई कुनै पनि विरोधको सामना गर्नुपरेन किनभने उहाँ मिसन काममा त्यति सफल हुनुभएको थिएन । तर जब श्रीरामपुरमा उहाँ र उहाँको सहकर्मीहरूले उहाँहरूको आवाजद्वारा, छापाखानाद्वारा, विद्यालयद्वारा, विरामी निको पारेर र गरिबहरूलाई सहायता गरेर आफ्नो सेवालाई अगाडि बढाउनुभयो त्यस समयदेखि उहाँहरूले विरोधको सामना गर्नुपर्ने भयो । हिन्दुहरूले उद्धार पाउन थाल्दा मानिसहरूको रिस अझै बढ्दै गयो । विलियमले लेख्नुभयो “आगो बल्न थाल्यो जुन आगोको लागि हाम्रो उद्धारकर्ताले धेरै इच्छा व्यक्त गर्नुभएको थियो ।” नयाँ करार र पर्चाहरू छापेर वितरण गर्दा त्यसले मानिसहरूलाई क्रोधित बनायो । तर सुसमाचारको आगोचाहिँ बाधाबिना फैलिँदै गयो ।

इस्ट इन्डिया कम्पनीले तिनीहरूलाई रोक्न खोजेर डेनिसको शासनमुनि पर्ने श्रीरामपुर छोडेर आफ्नो ठाउँमा आउने अनुमति रद्द गर्‍यो । तर वचन भन्ने आगोलाई कसैले रोक्न सक्छ र ? छापिएको हरेक बङ्गाली पर्चा अथवा किताबहरू आफै नै मिसनेरी भए । उद्धार पाएको नयाँ व्यक्तिहरू, स्त्रीहरू पनि आफ्नो मानिसहरूको बीचमा प्रेरितको रूपमा काम गरे । कृष्णपाल हरेक हप्ता, धनी मानिस, दास र गरिब मानिसहरूलाई बंगालमा ल्याउनको लागि, १४ वटा ठाउँहरूमा प्रचार गर्नुभयो । सेवकराम मिसनको कर्मचारी भई दरबारको वरिपरि र इद्यालखानाहरूमा प्रचार गर्नुभयो ।

सन् १८१० मा श्रीरामपुरको मिसन फैलिएर विभिन्न जिल्लाहरूमा थुप्रै शाखाहरूको स्थापना भयो । २०० जना विश्वासीहरू थिए,

त्यसमा १०५ जना त्यही वर्ष नै उद्धार पाएका मानिसहरू थिए । अनगिन्ती मानिसहरू नाश भइरहेको अवस्थामा विलियमलाई यो कुराहरूले तृप्त बनाएन । उहाँले यसरी लेख्नुभयो, “हामी यो देशमा सजिलो वातावरणमा रहनको लागि आएका होइनौं, हामी विश्वास गछौं मानिसहरूको उद्धार बाहेक अरु कुनै कुराले सन्तुष्टि दिंदैन । ३० लाख मानिसहरू डुबिरहेका छन् भने, तिनीहरूको बीचबाट १ जनालाई मात्र बचाउनुमा तृप्त भयौं भने हामीचाहिँ राक्षस हौं ।” “हामी अहिले कलकत्ता फर्कदैछौं तर निराश नभईकन होइन, यो शहरमा नाश भइरहेका मानिसहरूका आत्मालाई हेरेर पनि कसरी निराश नहुनु ?”

सन् १८०३ अप्रिल महिना मा विश्वासीहरूको बीचमा पहिलो पवित्र विवाह सम्पन्न भयो । दुलही, सिकर्मी कृष्णकी छोरी हुँदा दुलाहा पहिलो ब्राह्मण विश्वासीको छोरा हुनुहुन्थ्यो ।

विलियम र उहाँको सहमकर्मीहरूले काम विस्तारको एउटा नयाँ योजना सोच्नुभयो । उहाँहरूले शाखा कार्यालयहरू खोलेर त्यहाँ एकजना विश्वासीलाई राख्ने निर्णय गर्नुभयो । त्यस्तै शाखा कार्यालयमा काम गर्ने विश्वासीहरूले प्रचार गर्नु र बाइबल र पर्चाहरू वितरण गर्नु साथ साथै विद्यालयहरू स्थापना गरेर त्यो मार्फत् धर्मशास्त्रको वचनलाई पढ्न सिकाउन पर्थ्यो, ४ जना काम गर्नेहरू मिसनको मुटु भएको श्रीरामपुरमा रहन्छन् । हरेक शाखा कार्यालय एकअर्काबाट २०० माइल (३२० कि.मि.) टाढा स्थापना गरिनेछ ताकि एउटाले आफ्नो वरिपरि १०० माइलसम्म काम गर्ने मौका पाउँछ ।

पहिलो शाखा आग्रामा खुल्यो त्यहाँबाट नै सुरु भयो 'द युनाइटेड मिसन अफ इन्डिया', यो फैलिएर ५ वटा जग्गाहरूमा हुन पुग्यो

बङ्गाल, बर्मा, भुटान, हिन्दुस्तान र उडिसा । बङ्गाल मिसनमा श्रीरामपुर, कलकत्ता, दिनापुर, सदमहल, गोमालती, कुतवा, ढाका, चितगंगा र आसाम पन्थो । भुटानमा जानुभएका मिसनेरीहरू लुटपाटमा परे र उहाँहरूलाई त्यहाँबाट खेदियो । गया, पटना, गाजीपुर, बनारस, इलहवाद, कानपुर, अजमेर र दिल्ली हिन्दुस्तान मिसनको क्षेत्रमापर्थ्यो । हिन्दु, मुस्लिम र बुद्धिष्टहरूको बीचमा सुसमाचार, छापाखाना र ईश्वरीय भलाई गर्ने कामको प्रभाव फैलिँदै गएको विलियमले महसुस् गर्नुभयो ।

विलियम केरी प्राध्यापकको रूपमा :

लर्ड भेलेस्ले विलियम केरीको उमेर बराबरको हुनुहुन्थ्यो । विलियम ह्यामलटन जुत्ता सिलाउने काममाहुँदा जवान भेलेस्ले इटन, क्राइस्ट चर्च र अक्सफोर्डमा हुनुहुन्थ्यो । विलियम कलकत्तामा भोकै हुनुभएको अवस्थामा भेलेस्ले सन् १७९८ मा कलकत्तामा आइपुगनुभयो ।

उहाँ कलकत्तामा आइपुगनुहुँदा कम्पनीको कर्मचारीहरूको मोजमज्जाको जीवन देखेर छक्क पर्नुभयो । आइतबारको दिनहरू घोडा दौड र जुवातासको लागि तोकिए जस्तै थियो । १६ वर्षका जवान केटाहरू जो भर्खर मात्र आफ्नो बेलायती विद्यालयको अध्ययनलाई सिध्याएका थिए, जसले प्राथमिक शिक्षाहरूलाई अलिकति मात्र सिकेका थिए, तिनीहरू नै लाखौँ स्थानीय बासिन्दाहरूको बीचमा न्यायधीस, राज्यपाल र कर उठाउनेहरू थिए । आफ्नो इच्छालाई नियन्त्रण गर्नुपर्ने र विवेकलाई तालिम दिनुपर्ने उमेरमा यी जवान केटाहरू, फुस्लाउने स्थानीय साथीहरूको बीचमा ठूलो आयस्रोत भएको अवस्थामा आफूलाई भारतमा पाए । लर्ड भेलेस्लेलाई

थाहाभयो यी सबैले अन्तमा विनाश ल्याउँछ । उहाँले महसुस गर्नुभयो यी भविष्यको शासकहरूलाई आफ्नो जिम्मेवारी र उनीहरूको स्थानमा आउने परीक्षाहरूलाई सामना गर्नको लागि भारतमा नै शिक्षा दिनुपर्छ । त्यसैले अबदेखि यी शासकहरू र मुख्य प्रबन्धकहरू बेलायती शासनमा काम सुरु गर्न अगाडि ३ वर्ष अध्ययन गर्नुपर्ने भयो ।

उहाँले फोर्ट विलियम उच्च विद्यालयको स्थापना गर्नुभयो । पूर्वमा शिक्षा पाउनको लागि त्यो एउटा असल र ठूलो ठाउँ बन्नपुग्यो । उहाँले आकर्षक रूपमा धेरै बुद्धि पुऱ्याएर ठूलो उद्देश्य राखी शिक्षकहरू उच्च विद्यालयको लागि छान्नुभयो । विलियम केरी - जसले विश्व विद्यालयभिन्न प्रवेश गर्नुभएको थिएन कुनै ठूलो पुस्तकालयमा जानुभएको थिएन ; जसले इटन र अक्सफोर्ड नाम मात्र सुन्नुभएको हुनपर्छ - जसको कक्षाकोठा जुत्ता सिलाउने पसल थियो, उनैलाई बङ्गाली र संस्कृत भाषा पढाउने अवसर प्रदान गरिएको थियो । विगतमा गरिब गोठालालाई, आफ्नै इच्छाअनुसार उनका राजकुमारहरूलाई बाँधन र बूढापाकाहरूलाई ज्ञानकाकुरा सिकाउन ज्ञानी तुल्याउनुभएको (भजनसंग्रह १०५:२२) परमेश्वरले अब फेरी त्यो काम गर्दै हुनुहुन्थ्यो; विगतको जुत्ता सिलाउने व्यक्तिलाई भारतको भविष्यको शासकहरू र मुख्य प्रबन्धकहरूलाई ज्ञानको कुरा सिकाउने तुल्याउनुभयो ।

मिसनको कामहरूमा कुनै पनि बाधा नल्याउने भन्ने सर्तमा मात्रै विलियमले यो अवसरलाई स्वीकार गर्नुभयो । तर यो कामले उहाँको मिसनलाई विस्तारित गर्न सहायता गर्छ भन्ने कुराले उहाँलाई बुझायो । उहाँको नियुक्ति हुँदा, हातमा कुनै पनि किताब नभएको अवस्थामा, आफूमा ठूलो जिम्मेवारी भएको उहाँले देख्नुभयो, उहाँले सबै कुरा

जगदेखि सुरु गर्नुपर्ने भयो । व्याकरणको किताब, शब्दकोष र चाहिँएको अन्य किताबहरू सबै तयार पारेर छाप्नुभयो । विलियमले १८३१ सम्म उच्च विद्यालयमा काम गर्नुभयो । फोर्ट विलियम उच्च विद्यालयको आकर्षक शिक्षक हुनुहुन्थ्यो । उहाँको शिक्षाले स्थानीय बासिन्दाहरूलाई धेरै प्रभाव पार्नुहुन्थ्यो र धेरैलाई आकर्षित पनि गर्नुभयो । आफ्नो ३० वर्षको कार्यअवधिमा विलियमले लोक सेवामा सहभागी भएका धेरै जना बुद्धिजीवीहरूलाई प्रभाव पार्नुभएको थियो । संस्थापकले भन्नुभयो, “उच्च विद्यालय खडा रहनुपर्छ अथवा साम्राज्य ढल्नुपर्छ ।” जवान मानिसहरू ३ वर्षको शिक्षापछि आफ्नो काममा लाग्दा नयाँ प्रबन्धकको समय शासनमा आयो । ३० वर्ष सम्म एउटा पुरै नागरिक पुस्ता विलियम केरीको नरम वशमा आयो र उहाँले तिनीहरूलाई आफ्नो ज्ञान, नम्रता, कुशलता र मिलनसारद्वारा प्रभाव पार्नुभयो । जवान मानिसहरू जो विलियमको पाउमा बसेका थिए तिनीहरूले ज्ञान पाएर विद्वान मात्र नभएर स्थानीय बासिन्दाहरूलाई नम्रतासाथ व्यवहार पनि गर्न सिके ।

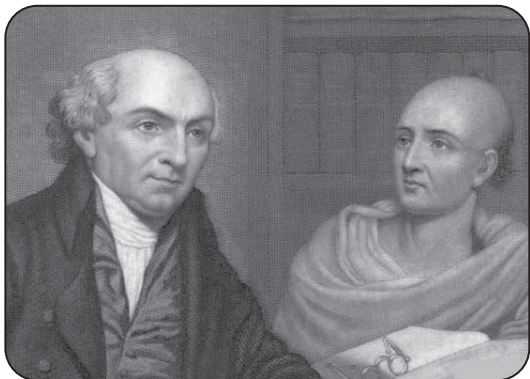
भविष्यको शासकहरूलाई सिकाउने काम सकिँसकेपछि मिसनेरी प्राध्यापक आफ्नो बेलुकीको समयहरूलाई सामान्य मानिसहरूलाई प्रचार गर्नु, इयालखानामा कैदीहरूलाई भेट्नु र बेलायती सिपाहीहरूसँग कुराकानी गर्नुमा बिताउनुहुन्थ्यो । हसाको ४ दिनको काम कलकत्तामा सकेपछि श्रीरामपुरमा फर्की आउनुहुन्थ्यो र बाँकी समयहरूलाई त्यहाँ बोलिने भाषाहरूमा बाइबल अनुवाद गर्न प्रयोग गर्नुहुन्थ्यो । दिनको कामको लामो समयको ३ भागमा एक भागलाई संस्कृतभाषा अध्ययनमा दिनुहुन्थ्यो । दिउँसोको समयहरूलाई संस्कृतभाषा पढ्नु, लेख्नु, सिक्नुमा र बेलुकीको समयहरूलाई बाइबल अनुवाद गर्नुमा बिताउनुहुन्थ्यो ।

५. बाइबल अनुवादक र समाज सुधारक

उहाँ जीवित वचनको जीवन र शक्तिको अनुभव गरेको जवान उमेरदेखि हरेक दिन बिहानलाई बाइबलको एक अध्यायलाई अङ्ग्रेजी भाषामा पढेर त्यसपछि उहाँ आफैले सिक्नुभएको ६ वटा अन्य भाषाहरूमा पनि पढेर मात्र सुरु गर्ने उहाँको बानी कहिल्यै टुटेको थिएन । सन् १७९३ मा उहाँले बङ्गाली भाषा सिकेपछि विलियमको हृदय र मन बाइबललाई भारत र पूर्वी एसियाको मुख्य भाषाहरूमा अनुवाद गर्नुपर्छ भन्ने इच्छाले भरेको थियो । उहाँले प्रचार गर्नुभयो, सिकाउनु भयो तर उहाँको दिनको कामको समयमा वर्षौंसम्म बढी समय लिएको कामचाहिँ स्वर्गीय सन्देशलाई सबै मानिसहरूको आफ्नो भाषामा अनुवाद गर्नुथियो ।

परिश्रमी विलियमले उहाँको लामो कठिन परिश्रमद्वारा अज्ञात ठाउँहरूमा नया बाटोहरू बनाउँदै जानुभयो; जुन बाटोमा बनाएको सबै पाण्डुलिपि जलिसकेपछि उहाँ आफै हिँड्नुभयो साथै अरू भविष्यको अनुवादकहरू पनि जसले स्वर्गीय वचनलाई अनुवाद गर्थे । उहाँले ४० वटा भाषाहरूमा पुरै रूपमा वा कुनै भागसम्म बाइबल अनुवाद गर्न परमेश्वरको हातमा

एक औजार हुनुभएको थियो । बङ्गाली, हिन्दी, मराठी र संस्कृत भाषाहरूमा बाइबल अनुवाद उहाँको आफ्नै परिश्रम थियो । चिनियाँ भाषामा

केरी पण्डितसँग भएर बाइबल अनुवाद गर्नुहुँदै

मशर्मन्ले गर्नुभएको थियो । हिन्दी भाषाको विभिन्न उपभाषाहरूमा उहाँको सहकर्मीहरू र पण्डितहरूले गर्नुभएको थियो । लाखौं मानिसहरूलाई परमेश्वरको वचन दिनको लागि उहाँले विश्राम नलिई रात दिन काम गर्नुभयो ।

सन् १९०४ मा ब्रिटिस एण्ड फरिन बाइबल सोसाइटीको (British and Foreign Bible society) १०० वर्ष पूरा भएको उत्सवमा, मिस्टर जार्ज ए ग्रिएरसन जोचाहिँ भारतको भाषा अनुसन्धान विभागको कार्यालय प्रमुख हुनुहुन्थ्यो, उहाँले भन्नुभएको थियो, “ठूलो हृदय भएको श्रीरामपुरको मिसनेरीहरूको टोलीले बाइबल अथवा नयाँ करार मात्र गरी ४० वटा भाषाहरूमा अनुवाद गर्नुभएको थियो । त्यस अघि भारतको भाषाहरूमा पाइने बाइबल एउटा हातको औँलाहरूमा गनेर सकिन्थ्यो । श्रीरामपुरको संस्करणहरू पछिल्लो समयहरूमा अझै उचित संस्करणहरूद्वारा बदलियो भन्ने कुरा सत्य हो तापनि पहिलो कदम सबैभन्दा मुख्य कदम हुन्छ त्योचाहिँ विलियम र उहाँको सहकर्मीहरूद्वारा भएको थियो ।

दिनापुरमा रहेको बेलामा, विलियमले छाप्ने यन्त्र, कागज र अक्षरहरू र काम गर्ने व्यक्तिको लागि बेलायतबाट आशा गर्नुभयो । उहाँको इच्छाअनुसार छपाई काम गर्ने व्यक्ति विलियम वार्डलाई पाउनुभयो, जो उहाँको सहकर्मी बन्न योग्य हुनुहुन्थ्यो । बाँकी सबैथोकहरू उहाँले बङ्गालबाट नै पाउनुभयो । उहाँले पुरानो छाप्ने यन्त्र कलकत्ताबाट किन्नुभएको थियो त्यसलाई प्रयोग गरेर बङ्गाली नयाँ करार छाप्नुभयो ।

कसरी यी मिसनेरीहरूले बाइबललाई यति धेरै भाषामा अनुवाद गर्न सके ? कठिन परिश्रम र ईश्वरीय ज्ञानद्वारा मात्रै यो साध्य

भयो । विलियम केरी र उहाँको सहकर्मीहरूले यी भाषाको व्याकरण अध्ययन गरेर त्यसलाई लेख्नुभयो । उहाँहरूले ध्यानसित हरेक भाषामा भएको अनियमित कुराहरू र असाधारण कुराहरूको अध्ययन गर्नुभयो । सन् १८०१ फेब्रवरी ७ तारिकमा विलियमले अनुवाद गर्नुभएको पहिलो बङ्गाली भाषाको नयाँ करारको अन्तिम पाना उहाँको हातमा आइपुग्यो । त्यो पुस्तकलाई भक्तिसहित प्रभुभोजको टेबलमा राखेर परमेश्वरको हातमा अर्पण गरियो । मिसनेरी परिवारहरू र नयाँ विश्वासीहरू कृष्णपालको अगुवाइमा परमेश्वरलाई धन्यवाद दिनको लागि पुस्तकको वरिपरि भेला भए । विलियमले, “खीष्टको वचन तिमीहरूमा प्रशस्ततासँग वास गरोस्” कलस्सी ३:१६ ‘क’ बाट प्रचार गर्नुभयो । १५ वर्षको कठिन परिश्रमको फलस्वरूप बङ्गाली बाइबल अनुवाद भयो, विलियमले आफ्नै कलमद्वारा पुरै बाइबल लेख्नुभएको थियो । सन् १८११ को अन्तिमतिर विलियमले संस्कृत, बङ्गाली र मराठी भाषाहरूको व्याकरण बनाएर प्रकाशन गरिसक्नुभएको थियो । त्यसपछि उहाँले तेलुगु, कनडा, ओरिया, पञ्जाबी, काश्मिरी, गुजराती, नेपाली, असामी भाषाहरूको व्याकरण तयार गर्ने काम गर्नुभयो ।

१७ वर्षपछि मिसनले आफ्नो कामलाई विस्तार गर्दै ढाकासम्म पुग्दा उहाँहरूले त्यहाँ हिन्दु भएर जन्मिएको तर, मूर्तिपूजालाई छोडिसकेका मानिसहरूको धेरै गाउँहरू भेट्नुभयो, जो इमान्दारीताको नाम चलेका व्यक्तिहरू थिए, तिनीहरू ती गाउँहरूकै बीचमा एउटा काठको बाक्सामा भएको किताबलाई आफ्नो विश्वासको आधार मान्थे, त्यो किताब कहाँबाट आएको थियो भनी कसैलाई पनि थाहा थिएन । त्यो किताबचाहिँ विलियमको पहिलो अनुवाद भएको, मुक्तिदाता खीष्ट येशूको सन्देश भएको बङ्गाली नयाँ करार थियो ।

संस्कृतभाषाको बाइबल पनि त्यही कठिन परिश्रम गर्ने विद्वान विलियमद्वारा नै अनुवाद भएको थियो, त्यसलाई ब्राह्मणहरूले असल तरिकाले स्वीकार गरे । सन् १८१२ को आगोमा त्यो नष्ट हुँदा, पुरानो करारको ऐतिहासिक किताबहरू फेरि अनुवाद भएर सन् १८१५ मा प्रकाशित भए । सन् १८२७ मा वृद्ध अवस्थामा पुग्नुभएको सन्तले फेरी संशोधन भएको पुरै बाइबललाई प्रकाशन गर्न सक्ने गरी बलियो हुनुहुन्थ्यो ।

केरी मराठी भाषामा बाइबल अनुवाद गर्ने काममा हुनुहुन्थ्यो । सन् १८०४ मा उहाँ आफैलाई यो काम गर्न गाह्रो भइरहेको थियो । सन् १८११ मा नयाँ करारको पहिलो संशोधन प्रकाशित भयो र सन् १८२० मा पुरानो करार पनि छापाखानाबाट निस्केको थियो ।

विलियम हिन्दीमा अनुवाद गर्न एकदमै इच्छुक हुनुहुन्थ्यो, नयाँ करार अनुवाद भईसक्दा त्यसलाई पढेको ब्राह्मण पुजाहारी आनन्द मसीले खीष्टलाई पाएका थिए । हिन्दी अनुवाद विलियमको आफ्नै हातबाट सन् १८०२ देखि सन् १८०७ भित्र भएको थियो । पञ्जाबी बाइबल झण्डै पूरा भएको अवस्थामा सन् १८१५ मा प्रकाशित भयो र सन् १८२० भित्र प्रख्यात भइसकेको थियो । केरीले भन्नुभयो, “अमृतसर र लाहौरमा खीष्टको किताबको बारेमा चर्चा भइरहेको छ र मानिसहरूले पढिरहेका पनि छन् र यसले मानिसहरूको मनमा हलचल ल्याएको छ ।” एउटा जवान कैदीलाई उसले कसरी यतिजना मानिसहरूलाई मारे भनी सोध्दा उसले त्यो बाइबललाई देखाएर भने, “मैले यो किताब पढेको भए मैले यो काम गर्न सक्दिन थिएँ ।” लुधियाना देखि ६५ कि.मि. उता एउटा साधुले सँचि पिते इसा (Sachi Pite Isa) समाजको स्थापना गर्नुभयो , त्यहाँको

बासिन्दाहरूबाट धेरै नै सतावटमा पर्नुभयो ।

१२ वर्षमा एकपटक हरिद्वार भनिने ठाउँमा कुम्भ मेला हुन्थ्यो जहाँ हजारौं तिर्थयात्रीहरू भेला हुन्थे । मिसनेरीहरूले यो ठाउँलाई केन्द्र बनाएर प्रचार र बाइबल वितरण गरे । यहाँ नै पास्था भाषाको बाइबल एक अफगानी घोडा व्यापारी अलिगानलाई दिइएको थियो साथै उसलाई यसको वास्ता पुऱ्याउन सल्लाह पनि दिइएको थियो । उहाँले किताबलाई एकजना मुल्लालाई देखाउनुभयो । उहाँले पुरानो करारको धेरै पानाहरूलाई पढेर त्यहाँ लेखिएको पिता मोशा र पिता नोआको कुराहरू सत्य कथा हो भनी अलिगानलाई भन्नुभयो ।

दुःखको घडीहरू:

सन् १८११—१२ साल सम्झनामा सधैं रहिरहने दुःखदायी वर्ष भयो । मृत्युले ७ जना मिसनेरीहरूका हरेक घरमा प्रवेश गर्‍यो र श्रीमती अथवा नानीहरूलाई लग्यो । विलियम आफैले पनि उहाँको नानीहरूलाई गुमाउनु पर्‍यो । त्यही बेला उहाँ आफ्नो काममा सधैं जसो फोर्ट विलियम उच्च विद्यालयमा हुनुहुन्थ्यो । सन् १८१२ मार्च ११ तारिकको बेलुकी यो घटना घटेको थियो । सबै स्थानीय कामदारहरू छापाखानाबाट घर फर्किसकेका थिए । विलियम वार्डमात्र हुनुहुन्थ्यो । बाइबल प्रकाशन गर्ने काम तीव्र गतिमा भइरहेको थियो । दिनको समयहरूमा, २०० फिट लामो र ५० फिट चौडाइ भएको यो हलमा कम्तीमा २० जना भाषा विद्वानहरूले विभिन्न भाषाहरूमा अनुवाद गर्ने काममा हुनुहुन्थ्यो, अक्षरयोजक, छाप्ने व्यक्तिहरू, किताब कस्ने काम गर्नेहरू र लेखकहरू पनि थिए । १४ वटा भाषाको अक्षरहरू थुप्रै कागजहरू, शब्दकोश, व्याकरण र अनुवाद गरिसकेको बाइबलको पाण्डुलिपिहरू पनि थिए । त्यहाँ आगो लाग्यो, सास फेर्न नसक्ने गरी धुँवा छाप्ने ठाउँबाट कार्यालयसम्म

आयो धेरै गाह्रो सहित विलियम वार्ड त्यहाँबाट निस्केर मशमेन् र स्थानीय बासिन्दाहरूसँग मिलेर सबै ढोका र झ्याल थुनिसकेपछि छानामा चढ्नु भयो र ४ घण्टासम्म जलिरहेको सामानमाथि पानी हाल्नुभयो । उहाँ र मशमेन् कागजहरूलाई निकाल्नमा व्यस्त हुँदा कसैले एउटा झ्याल खोली दियो, लागेको हावाले पुरै भवनलाई ध्वस्त पार्‍यो । मध्य रातमा छाना भत्किएर तल झर्‍यो ।

मशमेन् आफै भोलिपल्ट बिहान खबर दिनको लागि कलकत्ता जानुभयो । विलियमले यो खबर सुन्दा, साह्रै दुःखित हुनुभयो र उहाँको आँखाबाट आँसु बग्यो । उहाँहरूको साथी थामसनलाई बोलाएर खबर दिँदा उहाँ पनि रुनुभयो ।

दिउँसो उहाँहरू श्रीरामपुरमा फर्कँदा, वार्ड रमाइरहेको भेट्टाए । उहाँले छापनलाई प्रयोग गर्ने सामाग्रीहरू त्यो कोठाबाट भेट्टाउनु भएको थियो । ५ वटा यन्त्रहरू पनि असर नभएको अवस्थामा भेट्टाउनुभएको थियो । उहाँले उहाँहरू आउनु भन्दा अघि नै काम फेरी सुरु गर्नको लागि एउटा गोदाम भाडामा लिइसक्नु भएको थियो । विलियम डढेर नाश भइसकेको धुँवा निस्की रहेको सामाग्रीहरूको बीचमा हिँड्नु भयो । उहाँको आँखा आँसुले भरिएको थियो । यो ठूलो आगलागीमा विलियमको अनुवाद भएको १० वटा भाषाको बाइबलहरू र पाण्डुलिपिहरू पनि नष्ट भइसकेका थिए । उहाँले मशमेन्सँग मिलेर अनुवाद गर्नुभएको महाकाव्य रामायण पनि जलिसकेको थियो । उहाँको विशाल परियोजनामा बनाउनुभएको बहुभाषीय संस्कृति शब्दकोश अब खरानी भइसकेको थियो । थुप्रै कागजका पोकाहरू, १४ वटा भाषाका अक्षरहरू, भर्खरै ल्याएको हिब्रू, ग्रीक र अङ्ग्रेजी भाषाका अक्षरहरू बढिमूल्यका शब्दकोषहरू, व्याकरणहरू, हिसाब किताबहरूसबै खरानी भईसकेका थिए ।

विलियमले भन्नुभयो, “एक छोटो बेलुकीको समयमा वर्षौं गरेको परिश्रम नष्ट भयो । परमेश्वरको मार्गहरू कति गहिरा छन् ? भर्खरै मात्र मैले कुनै कुराहरूलाई तिनीहरूको उच्च परिपक्वतामा ल्याएको थिएँ र मिसनेरी स्थापनाको बारेमा चाहिएको भन्दा बढी उच्च विचार राखेर आफुलाई बधाई दिएको सायद हुनसक्छु । परमेश्वरले मलाई होच्याउनुभयो । ताकि म अझै नम्र भएर देख्न सकूँ । परमेश्वरले हामीलाई हिकाउनु भएको छ । उहाँलाई त्यस्तै गर्ने अधिकार छ । हाम्रो जीवनमा उहाँको सुधारको आवश्यक छ । म उहाँको सर्वोच्च इच्छामा आफैलाई समर्पण गर्न चाहन्छु ।

सबैकुरा देख्नुभएको थामसनले लेख्नुभयो, “कसले त्यो ठाउँमा त्यो समयमा त्यस्तो व्यक्तिसँग उभिनसक्छ त्यो पनि दुःखित नभईकन । भुँइभरि आधा डढेको कागजहरू फिँजिएका थिए जसमा थोरै समयहरूमा जीवित वचन छापिन्थ्यो, परमेश्वरको कामको लागि छुट्टयाइएका छपाईकामको विभिन्न सामग्रीहरू सबै आफ्नो रूप गुमाएको अवस्थामा देखिएको थियो । कुनै समय अगाडि यी सबै काम पूरा गर्न प्रतिज्ञा गरिरहेका थिए तर अहिले सबै कुरा खरानी भइसकेको थियो । अब तिम्रा किताबहरूमा फर्किजाऊ । तिमीले गर्ने सबै काममा परमेश्वरलाई सम्झी । तिमीले गर्ने हरेक योजना, उद्देश्य र कामहरूमा परमेश्वर महिमित बनून् । उहाँ तिमीबिना पनि काम गर्न सक्नुहुन्छ ।” कुनै समय अगाडि फोर्ट विलियम उच्च विद्यालयमा उहाँको सहकर्मीले उहाँलाई सान्त्वना दिएर भन्नुभएको थियो, “जति अशान्ति र दुःख भएपनि, दोस्रो पटक त्यही बाटोमा यात्रा गर्दा ती यात्रा आत्मबलसहित पहिलेको भन्दा सजिलो हुनपुग्छ ।”

आगोले तिनीहरूको पाण्डुलिपि छाप्ने सामग्री र पैसालाई जलायो, तर उहाँहरूको जोस, उत्साह र साहसलाई जलाउन सकेन ।

उहाँहरूको परमेश्वरप्रतिको जोशको आगो, असल उद्देश्य र शुद्ध चाहना चम्किलो र शक्तिशाली भएर उहाँहरूको आत्मामा बल्यो । आगोको धुँवा बन्द भएको भोलिपल्ट काम सुरु भयो । नयाँ एउटा ठाउँ छानियो जुनचाहिँ प्रख्यात श्रीरामपुरको छापाखाना भयो । फलामबाट चाहिएका सामग्रीहरू बनाउने काम फेरि सुरु भयो र उहाँहरूको ठूलो शक्तिको रहस्य भएको परमेश्वरको वचनको अनुवाद फेरि सुरु भयो ।

२ महिनाभित्र तमिल भाषाको नयाँ करार छापिएर माग राखेका २ वटा मण्डलीहरूमा गयो । हरेक १४ दिनको एक पटक नयाँ अक्षरहरू बनाइयो, १ महिनाभित्र छापाखानामा रातदिन काम गर्न सुरु भयो । ६ महिना भित्र छापाखानाको सबै बिग्रिएको सामानहरू मर्मत गरिसकेकएका थिए । सन् १८१२ मा भएको आगलागीको नोक्सानी भोगे तापनि श्रीरामपुरको छापाखानाले विलियमको जीवनकालमा २ लाख १२ हजार ओटा धर्मशास्त्रहरू छापिएको थियो ।

ब्याप्टिस्ट मिसन छापाखाना

कृषि र बागबानी संस्था भारतको स्थापना :

विलियम केरी जवान केटा हुँदा नै आफ्नो वरिपरिको वातावरणमा भएको बोटविरुवा र जनावरहरूमा चासो देखाउनुहुन्थ्यो । कुनै फूल अथवा किराहरू आफूले सङ्कलन गर्नु पर्दा, उहाँ कुनै अफ्ठ्यारो र फोहोर मैलाको वास्ता गर्नुहुन्नथ्यो । उहाँको सुत्ने कोठा जिउँदो र मरेको चराहरू र किराहरूले भरेको थियो जुन कुराले छोराको उत्सुकताप्रति उहाँको आमाले देखाउनुभएको प्रशंसायोग्य सहनशीलतालाई पनि देखाउँछ ।

उहाँ ८-१२ वर्षको हुँदा नै अरूभन्दा बढी विज्ञान, इतिहास र यात्रा सम्बन्धी किताबहरू पढ्नुहुन्थ्यो । उहाँको काकाले आफूले गरेको बगैँचा सम्बन्धी कामको ज्ञान विलियमलाई पनि सिकाउनुभएको थियो । जुत्ता सिलाउने प्रचारक आफूले बसोबास गर्नुभएको हरेक घरको वरिपरि बगैँचा बनाउनुहुन्थ्यो, जसले कलकत्तामा आएदेखि त्यस्तै बगैँचाहरूलाई वैज्ञानिक रूपमा निरीक्षण गर्न थाल्नुभएको थियो र आफ्नो पहिलो खेतघर जङ्गलमा बनाएदेखि एउटा कृषि सुधारक पनि बन्नुभएको थियो ।

केरीकी बहिनीले उहाँको तीव्र निरीक्षण गर्ने बानीको बारेमा यसो भन्नुभएको थियो, “ उहाँले बाल्यकालदेखि नै आफू हिँड्दा वरिपरि भएका वारहरूलाई निरीक्षण नगरी हिँड्नु हुन्नथियो; कुनै पनि बोटविरुवालाई हातमा लिँदा त्यसलाई ध्यानसित निरीक्षण गर्नुहुन्थ्यो, कीराहरूको प्रगतिको निरीक्षण गर्न उहाँको कोठा थुप्रै कीराहरूले भरिएको थियो ।

केरीलाई थाहा थियो प्रकृति अध्ययन गर्नको निम्ति मूल्यवान् छ । केरीले भन्नुहुन्थ्यो कीराहरू पनि हाम्रो ध्यान पाउनको निम्ति

मूल्यवान् छ । तिनीहरू बन्धनमा भएको आत्माहरू होइनन् तर ईश्वरीय उद्देश्य भएको प्राणीहरू हुन् ।

उहाँ बङ्गालमा आइपुग्दा उहाँले निरीक्षणको किताबहरू लेख्न थाल्नु भएको थियो । हरेक चरा, जनावर, माछा सबैको छुट्टाछुट्टै किताबहरू राख्नु भएको थियो । उहाँले यी निरीक्षणको किताबहरूलाई पछिल्लो समयहरूमा युरोपमा पठाउने योजना बनाउनु भएको थियो । वनस्पतिशास्त्रमा उहाँ धेरै अगाडि हुनुहुन्थ्यो । भारतमा रहँदा पनि वनस्पतिशास्त्रमा धेरै इच्छुक भएर पूरा हृदयले बोटविरुवाहरू उमाने गर्नुहुन्थ्यो । उहाँको एउटा ठूलो सुन्दर बगैँचा थियो, जसमा उहाँ न्यायसंगत गर्व गर्नुहुन्थ्यो । उहाँले उहाँको साथीहरूलाई लेख्नुभएको थियो, “म प्रकृतिमा धेरै मोहित छु, मेरो कठिनाइपूर्ण कामबाट आराम लिन बगैँचामा मैले समय बिताएर त्यसकै हेरचाह गर्ने गर्छु । मेरो संग्रहालय र बगैँचा मनोरञ्जन गर्ने ठाउँमात्र नभएर मेरो लागि स्वस्थपनको स्रोत पनि हो ।”

उहाँका कान्छो छोरो जोनाथनले आफ्नो बुवाले निरीक्षण गर्ने शक्ति र परमेश्वरको सृष्टि प्रति भएको प्रकृतिको उत्साहको बारेमा यसो लेख्नुभएको थियो, “प्रकृतिमा भएको हरेक कुरा प्रति मेरो बुवा धेरै उत्सुक हुनुहुन्थ्यो । उहाँले सङ्कलन गर्नुभएको खनिज पदार्थहरू र प्रकृतिको अन्य वस्तुहरू धेरै थिए र यी सबै थोकहरूले उहाँको आरामको समयहरूमा उहाँको ध्यानलाई आकर्षित गर्थ्यो । वनस्पति विज्ञान उहाँको लागि सधैं नै खुसीको कुरा र उहाँले सधैं अध्ययन गर्ने विषय थियो र उहाँको बगैँचाप्रतिको मोह अन्तसम्म नै रह्यो । उहाँले बगैँचालाई लिनियन (Linnaean) प्रणालीमा मिलाउनु भएको थियो; बगैँचा अथवा बगैँचाको बारलाई छुनु उहाँको आँखाको नानीलाई छुनु जस्तै थियो । यहाँ नै उहाँ आफ्नो गुप्त उपासना र अध्ययनको

समयहरूमा रमाउनुहुन्थ्यो । उहाँसँग पूर्वको उत्तम दुर्लभ बिरुवाहरू थियो । उहाँसँग सम्पर्कमा आउने श्रेष्ठ युरोपका मानिसहरूलाई उहाँले ती बिरुवाहरू पठाउनु हुन्थ्यो । उहाँको अन्तिम अस्वस्थ अवस्थाहरूमा शरीरको कमजोरीपनले उहाँलाई त्यो बगैँचामा जान नदिँदा, उहाँको त्यो जान नपाएको दुःखलाई हेर्न धेरै गाह्रो थियो । धेरै पटक हिँड्न नसक्ने भएको कारण उहाँलाई पाङ्ग्रा भएको कुर्सीमा राखेर बगैँचामा लगिन्थ्यो ।

उहाँले उहाँको साथी विलियम रक्सवर्गले लेख्नुभएको 'फ्लोरा इन्डिखा' भन्ने वनस्पतिशास्त्रको ३ ओटा किताबको ३ ओटा भागलाई सम्पादन गर्नुभएको थियो जुनचाहिँ अहिलेसम्म वनस्पतिशास्त्रको वैज्ञानिकहरूको बीचमा प्रयोगमा छ । यी किताबहरूको अधिल्लो पानामा उहाँले लेख्नुभयो 'हे परमप्रभु तपाईंको सारा कामहरूले तपाईंलाई प्रशंसा गरून्' — डेबिट

उहाँको श्रीरामपुरमा भएको ५ एकडको वनस्पति बगैँचामा देवदार, सगोत्रे, इमली, महोगनी (Mahogany) युकलिप्टस (जसलाई मसलाको रुख पनि भनिन्छ ।) जस्ता रुखहरू थिए, यो रुखहरूको ज्ञान कलकत्ताको मानिसहरूलाई थिएन । सन् १८४० जुन महिना, श्रीरामपुरमा आएको ६ महिना पछि, केरीले आफ्नो साथी रक्सवर्गलाई आफ्नो बगैँचामा भएको ४२७ वर्ग बोटविरुवाको बारेमा लेख्नुभएको थियो । झण्डै आधा शताब्दीसम्म त्यो बगैँचा दक्षिण एसियाको विशेष बगैँचा थियो ।

वनको विषयमा निबन्ध लेख्ने पहिलो व्यक्ति भारतमा केरी नै हुनुहुन्थ्यो । वन संरक्षण गर्न सरकारले गरेको पहिलो प्रयास भन्दा ५० वर्ष अघि देखिनै केरीले संरक्षण र बोटविरुवा खेती गर्ने काम

गदैं आउनुभएको थियो ।

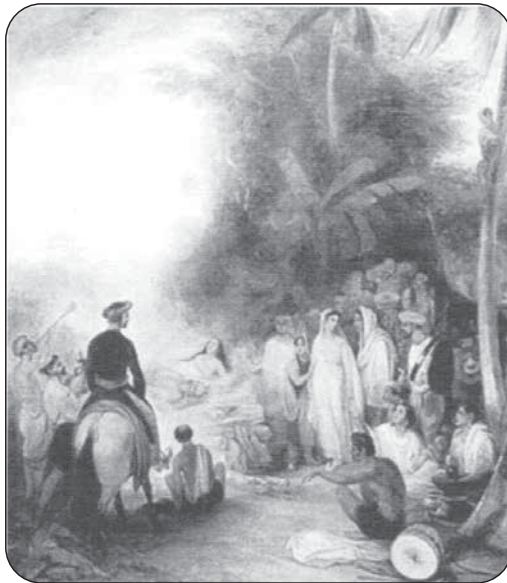
केरीको मन सधैं नै आफ्नो छिमेकीको लागि केही गर्न सँकू भन्ने सोचले भरेको थियो । आफूलाई जसरी आफ्नो वरिपरि भएको अबुझ र अन्य मानिसहरूलाई आरामदायक बनाउन, स्वास्थ्य सुधार्न र तिनीहरूको खुसीको लागि प्रोत्साहन दिन एउटा अग्रीकल्चरल अन हर्टिकल्चुरल सोसाइटी (खेती किसानी र बगैँचा खेती संस्था) स्थापना गर्ने प्रस्ताव राखेको थियो । सन् १८२० अप्रिल १५ तारिकमा सोसाइटी स्थापना गर्न चाहिएको विवरण पत्र श्रीरामपुरको मिसन घर (कार्यालय) बाट प्रकाशित गरिएको थियो । सेप्टेम्बर १४ तारिकमा कलकत्तामा भएको टाउन हलमा पहिलो बैठक भएको थियो । केरी बाहेक मर्शन् र वार्ड, तीन युरोपीहरू सहभागी भएका थिए । स्थानीय बासिन्दाहरू र युरोपीहरूलाई यो काम मिलेर गर्न अनुरोध गरिएको थियो । सोसाइटी चाँडै नै प्रख्यात भयो । सोसाइटीको पहिलो ८७ वर्षको समयहरू भित्र भारतमा भएको ७००० जना मुख्य मानिसहरू त्यसको सदस्य हुनुभएको थियो, जसमा ७०० जना एसियाका मानिसहरू थिए ।

सन् १८४२ मा द अग्रीकल्चुरल — हर्टिकल्चुरल सोसाइटीले त्यसका संस्थापकलाई सम्मान गर्ने निर्णय गर्‍यो । विलियम केरीको नक्सा भएको मार्वल ढुङ्गालाई सोसाइटीको नयाँ भवनमा भएको मेठकेल्फे सार्वजनिक कोठामा राखियो । उहाँको आफ्नो महत्त्वपूर्ण सेवा र लगातार प्रयोग भएको प्रतिभाद्वारा भारतको सुख-चैन विशेष गरी कृषि र बगैँचा खेतीमा ल्याएको उन्नतिलाई सम्मान गरेर यो कार्य गरिएको थियो ।

समाज सुधार :

सती प्रथा र अन्य सामाजिक अपराधको विरोधमा केरीको संघर्ष:

केरी भारतमा आइपुग्दा उहाँले विधवाहरूलाई जिउँदै जलाउने अथवा गाड्ने कठोर निर्दयी समाजको प्रथालाई देख्नुभयो । सन् १७८९ अप्रिल १ तारिकमा केरीले आफ्नो जीवनमा पहिलो चोटि एउटी स्त्रीले आफूलाई आफ्नो श्रीमानको लाससँग जलाएको देख्नुभयो । स्त्रीले सबैभन्दा महान् र पवित्र काम गरेकी हो भनी केरीलाई अरूहरूले भने, केरीले ती स्त्रीलाई यस्तो काम नगर्न सल्लाह दिनुभयो । तिनीहरूले त्यो दृश्य हेर्न सकेन भने त्यो ठाउँ छोडेर जान केरीलाई भने, तर परमेश्वरको न्याय सभामा एक दिन निश्चय नै साक्षी दिने सोच सहित त्यहीं रहने निर्णय गर्नुभयो । केरी लामो समय सम्म रहन सक्नुभएन, त्यो हत्याको विरोधमा ठूलो स्वरले बोल्दै त्यहाँबाट जानुभयो ।

केरी सती प्रथाको घटना हेर्दै

त्यो दृश्य उहाँको मनबाट कहिल्यै हटेन, त्यसको विरोधको आगो उहाँको जीवनभरि नै उहाँमा बलिरहेको थियो । पहिले उहाँले धेरै निर्दयी अधिकारीहरूलाई भेट्नुभयो । भारतको सर्वोच्च अदालतले सन् १८०५ मा सती प्रथा धार्मिक स्वतन्त्रता हो, त्यसको विरोधमा कुनै प्रश्न उठाउन पाँउदैन भनी फैसला सुनायो ।

अन्तमा केरी एकजनाको ठूलो प्रभावले त्यसमाथि विजय भयो र त्यो हत्याको आगोलाई सँधैको लागि निभाइयो । लर्ड भेलस्ले जो त्यति बेलाको गभर्नर जनरल हुनुहुन्थ्यो, उहाँले त्यससम्यको गर्मी मौसममा अवकाश लिनुभयो । उहाँले अवकाश लिनु अगाडि सती प्रथालाई रोक्ने सम्बन्धी पहिलो निवेदन सरकारको अभिलेखहरूमा राखियो । यो निवेदन श्रीरामपुरको मिसनेरीहरूद्वारा धेरै होसियारीसाथ बनाइएको थियो तर गभर्नरले अवकाश लिने समयमा देशको जनताप्रति भएको नीति विपरीत उठाइएको यो प्रश्नले ध्यान पाएन ।

केरीले सन् १८२९ सम्म पर्खिनुपर्ने भयो । एकदिन आइतबार बिहान उहाँ त्यो दिनको प्रचारको लागि अध्ययन गरिरहँदा, लर्ड बेनटिकको सती प्रथा भनिने अपराधलाई रोक्ने नियम भएको कागज हातमा आइपुग्दा, उहाँले त्यो दिनको प्रचारलाई अरूलाई जिम्मा दिएर तुरुन्तै त्यसलाई बङ्गाली भाषामा अनुवाद गर्नुभयो ताकि अझै एउटा आत्मा त्यो कठोर अपराधको बलि बन्न नपरोस् ।

केरीले शिशु हत्या सम्बन्धी अनुसन्धान गरी त्यसको कारण गन्तीहरूको अभिलेख तयार गरी प्रकाशन गर्नुभयो । उहाँले धेरै चोटि निवेदन दिनुभएको थियो, अन्तमा सन् १८०२ मा शिशु हत्यालाई गैरकानुनी बनायो । बेलायत सरकारले, भारतको धार्मिक विधिहरूमा हस्तक्षेप गर्ने कार्य यहाँबाट सुरु भयो र यसले अरू गलत

विधिहरूलाई पनि हटाउने बाटोहरू बनायो ।

केरीलाई दयाको लागि बिन्ती गर्ने समूहहरूमा बढीचाहिँ कुष्ठरोगीहरू थिए । कुष्ठरोगीहरूलाई परिवारले र समाजले त्यागिदिन्थे र तिनीहरूलाई जिउँदै जलाइन्थ्यो । हिन्दु धर्मले, हिंसात्मक रूपले आगोमा अन्त भएको जीवन नै अर्को एउटा नयाँ स्वस्थ जन्ममा प्रवेश गर्न सहायता गर्छ भनी सिकाउँथ्यो । सन् १८१२ मा केरीले कटवा भन्ने ठाउँमा एउटा त्यस्तै व्यक्तिलाई जलाएको देख्नुभयो । उहाँको आत्मा भयभीत भयो र उहाँको प्रभाव र कठिन प्रयासद्वारा कलकत्तामा कुष्ठरोगीहरूलाई एउटा अस्पताल स्थापना नहुञ्जेल उहाँले विश्राम लिनुभएको थिएन । निको नहुने रोगबाट मुक्ति दिन रोगीहरूलाई बिनाकष्ट मारने प्रथा पनि भारतमा जताततै देखिन्थ्यो । अशक्तहरूलाई सधैं नै बोकेर खोलाको किनारमा, गर्मी, जाडोमा र गोहीहरूको बीचमा मर्नलाई छोडिदिइन्थ्यो ।

केरी यस्तै प्रथाहरूको विरोधमा लड्नुभयो साथै बालकहरूलाई ब्यभिचारमा प्रयोग गर्ने अपराध, दासप्रथा र जातीय प्रणाली सहित विभिन्न सामाजिक अपराधको विरोधमा पनि लड्नु भएको थियो । उहाँले सरकारको मौन र हत्याको अगाडि चुपचाप रहने स्वभावलाई सार्वजनिक आलोचनामा ल्याउनु भयो । उहाँ साझा वादविवादहरूको व्यवस्था गरेर त्यो समाजको निर्दयी कठोर अपराधहरूको विरोधमा बोल्नुहुन्थ्यो ।

केरीको प्रकाशनहरू:

केरीले कलकत्ता र दिनापुरमा सन् १७९२—९३ मा काम सुरु गर्दा बङ्गाली भाषामा छापेको साहित्यहरू थिएन र हातले लेखिएको पाउनु पनि धेरै मुस्किल पाउँथे , बङ्गाल नै पहिलो अखीष्टियन देश

हो जहाँ छापाखाना स्थापना भएको थियो । उहाँको बङ्गाली नयाँ करारको पहिलो संशोधन सन् १८०१ मा निस्कियो, सन् १८०१ बाट सुरु भएको काम उहाँको मृत्युसम्म पनि रोकिएन ।

उहाँले जीवनभरि बनाएको किताबहरू :

- ★ ७ ओटा व्याकरण किताबहरू
- ★ ४ ओटा शब्दकोषहरू - संस्कृत, बङ्गाली, मराठी र तेलुगु (८० हजार शब्द भएको संस्कृत भाषाको शब्दकोष सन् १८१५ मा निस्केको थियो) ।
- ★ १३ ओटा भाषाको शब्दमालाहरू
- ★ ४० ओटा भारतीय भाषाहरूमा अनुवाद भएको बाइबलहरू
- ★ बोटविरुवा, सामाजिक प्रथा, साहित्यसहित विभिन्न विषयहरूमा लेखिएको १३२ ओटा किताबहरू
- ★ बङ्गाली भाषामा अनुवाद भएको रामायण र महाभारत (जुन आगोमा जलेर नष्ट भएको थियो)

केरीले छपाइ भन्ने आधुनिक विज्ञानलाई भारतमा परिचय गराउनुभयो; एउटा कागज कारखाना स्थापना गर्नुभयो र त्यति बेलाको समयहरूमा भारतमा नै सबैभन्दा ठूलो छापाखाना स्थापना गरेर भाषाको अक्षरहरू बनाउनुभयो । यी सबैकुराको स्थापना भइसकेपछि केरीले एसियाको भाषाहरूमध्ये पहिलो समाचार पत्र 'समाचार दर्पण' को प्रकाशित गर्नुभयो साथै अङ्ग्रेजी भाषाको पहिलो समाचार पत्र 'फ्रेन्डस् अफ इन्डिया' जुनचाहिँ पछिको समयहरूमा स्टेट्स्मेन भन्ने नाउँमा परिवर्तन भएको थियो । केरीको किताबहरूमा धेरै ज्ञानको कुराहरू पनि सधैं देखिन्थ्यो । यो प्रकाशनहरू मात्रै त्यति बेलाको निरन्तर भइरहने प्रकाशनहरू थिए र भारतको बङ्गाल क्षेत्रमा धेरै लोकप्रिय थियो । 'सबै सत्य र विश्वासहरूभन्दा माथि

ईशाइत्वले स्वतन्त्र विचार र बहसलाई प्राथमिकता दिन्छ' भन्ने केरीको विचारले आम सञ्चार स्थापना गर्न उहाँलाई प्रेरणा दिएर अगुवाई गर्‍यो । केरीको स्वतन्त्र सञ्चार माध्यम र खुल्ला बहसलाई बढाउने कामले १९ औँ शताब्दीमा भारतको आधुनिकीकरणमा धेरै मुख्य भूमिका खेलेको थियो । यी प्रकाशन संस्थाहरूले छोटो समयहरूमा हजारौँ मानिसहरूलाई रोजगारी दिने साथै भारतको लामो समय रहने आर्थिक, सामाजिक र राजनीतिक विकासमा एउटा नभई नहुने कुराको रूपमा भूमिका खेलेको थियो । विशेषगरी भन्नुपर्दा १९ औँ शताब्दीको बीचमा भारतमा भएको सामाजिक परिवर्तको जन्म केरीको 'फ्रेन्डस अफ इन्डिया' पत्रिकाले दिएको थियो ।

भारतको पहिलो बचत बैंक (The First Savings Bank):

केरीको अर्को संस्थागत परिवर्तनचाहिँ बचत बैंक हो जुनले भारतको समाजलाई भलाई ल्याउनको निम्ति थियो । १९ औँ शताब्दीको समयहरूमा भारतमा ब्याज धेरै महंगो हुन्थ्यो, कहिले पनि ३६% भन्दा कमती भएन र धेरै पटक ७२% थियो । यस्तो भएको कारणले प्रायः ऋण लिनु असम्भव थियो । यो महंगो ब्याजले गर्दा भारतमा कारखाना, व्यापार र आर्थिक विकास हुनु धेरै कठिन कुरा थियो । लामो समय रहने दिगो आर्थिक विकासको लागि सर्वसाधारणले एउटा सुहाउँदो ब्याजमा ऋण लिन सकेको हुनपर्छ भनी केरीले महसुस गर्नुभयो । यही सोचले उहाँलाई बैंक स्थापना गर्न लगायो जुन कुराले भारतको बासिन्दाहरूलाई वर्तमान र भविष्यको समयहरूमा धेरै भलाई ल्याएको थियो ।

उहाँले बाष्प यन्त्र (Steam Engine) लाई भारतमा परिचय गराउनुभयो, भारतमा फलामको काम गर्ने मानिसहरूलाई त्यसको

नक़ल बनाउन उत्साह दिनुभयो ।

साथै केरीले खगोल विद्यालाई पनि भारतमा परिचय गराइदिनुभयो । भारतमा भएको जोखना हेर्नु र भाग्यमा गर्ने विश्वास, अन्धविश्वासको डरहरू र समयलाई ठिक तरिकाले व्यवस्था गर्न नसक्ने भन्ने कुराहरूले डरलाग्दो विनाशक परिणाम ल्याइरहको कुरालाई उहाँले देख्नुभयो । जोखना हेर्ने कामले मानिसको जीवनलाई ताराहरूमा आधारित बनाएर आधिनमा जिउने बनाउँछ , तर ख्रीष्टीय खगोलविद्याले हामीलाई स्वतन्त्र बनाएर भित्तेपात्रो बनाउन, दिशाहरू निर्णय गर्न र भूगोलशास्त्र अध्ययन गर्न र आफ्नो जीवनका योजनालाई अझै असल तरिकाले बनाउन हामीलाई यी कुराहरू माथि शासक तुल्याउँछ ।

मिसन घर - श्रीरामपुर

६. जीवनको अन्तिम समयहरू

आमूल परिवर्तन चाहने शिक्षक :

केरीले प्रकाशनको साथसाथै भारतमा शिक्षालाई विस्तार गर्ने कामलाई उत्साह दिन खोज्नुभयो । उहाँले यो कुरालाई पूरा गर्न, देशभरि पुस्तकालय स्थापना गर्ने जस्तो कामहरू गर्नुभयो । पुस्तकालयमा प्रयोग भएका प्रायः किताबहरू आफ्नो बेलायती साथीहरूबाट पाउनुभएको थियो । केरी मार्गदर्शक भएर अझै नयाँ शिक्षण संस्थाहरूको स्थापना गर्नुभयो, उहाँ र उहाँको सहकर्मीहरू मिलेर भारतको सबै जातिको ८००० जना बालकहरूलाई १०० ओटा भन्दा बढी विद्यालयहरू स्थापना गर्नुभयो । केटीहरू मात्र पढ्ने पहिलो भारतीय विद्यालय पनि उहाँले नै खोल्नुभयो । धेरै वर्षसम्म मिसनेरीहरूले स्थानीय विद्यार्थीहरूलाई माथिल्लो शिक्षा दिने संस्थाको आवश्यकताको महसुस गरे, सन् १८१८ जुलाईमा उच्च विद्यालयको विवरण पत्र तयार गर्नुभएको थियो । एसियाको ख्रीष्टियनहरू र अन्य युवाहरूलाई पश्चिमी साहित्य र युरोपीय विज्ञान सिकाउनको लागि सबै सुविधासहितको एउटा असल भवनको आवश्यक थियो । यो कामको लागि ३ जना मिसनेरीहरूले आफ्नै स्रोतहरूबाट २५०० (आजको ने.रु.मा ४ करोड ७३ लाख हुन्छ) पाउण्ड दिनुभएको थियो । उच्च विद्यालयको लागि हुने खर्च अझै ठूलो थियो तर पुरै खर्चहरूको भारी ती ३ जना मिसनेरीहरूले बोकिदिए । त्यो वर्षमा मिस्टर वार्डको स्वास्थ्य धेरै बिग्रिएको कारण इङ्गल्याण्ड जानुभएको थियो तर उहाँ काम गर्न सक्ने हुन बित्तिकै इङ्गल्याण्ड र स्कटल्याण्डका मण्डलीहरूमा उहाँको आवश्यक भयो, त्योद्वारा ३००० पाउण्ड उच्च विद्यालयको लागि प्राप्त गर्ने मौका

पनि पाउनुभयो, त्यसपश्चात उहाँ अमेरिका जानुभयो र त्यही कामको लागि २००० पाउण्ड (त्यति बेलाको १००० डलर समान थियो) प्राप्त गर्नुभयो ।

श्रीरामपुरको उच्च विद्यालय स्थानीय भाषामा उच्च शिक्षा दिनको लागि स्थापना गराइएको थियो । केरी र उहाँको सहकर्मीहरूले सन् १८१० मा ख्रीष्टीय अगुवापनको तालिम दिनको लागि स्थापना गरिएको श्रीरामपुरको उच्च विद्यालय एसियाको विशिष्ट शिक्षण संस्थाको रूपमा आज पनि खडा छ र आफ्नो संस्थापकको खास दर्शन होसियारीसाथ गरेको तयारीको लागि एउटा सौगातको रूपमा खडा भएको छ ।

श्रीरामपुर विश्वविद्यालय

भारतीयहरूलाई आफ्नै भाषा र संस्कृतिमा शिक्षित बनाउने इच्छा राखेर केरीले आफ्नो सबै शक्तिलाई खर्च गरेर भारतीय किताबहरू जस्तो बाइबल अनुवाद र व्याकरण किताबहरू बनाउनुमा लागिपर्नुभएको थियो । उहाँको यो परिश्रमको फलचाहिँ अति महत्वपूर्ण थियो ।

हन्ना मशर्मन् :

भारतको पहिलो महिला मिसनेरीको रूपमा हन्नालाई मानिन्छ । सन् १८०० मे १ तारिकमा जोसुवा मशर्मन् र हन्ना मशर्मन् मिलेर श्रीरामपुरमा २ वटा बोर्डिङ्ग स्कुलहरू खोल्नुभयो, त्यो दुवै विद्यालयहरू धेरै प्रख्यात भए त्यहाँबाट आएको आर्थिक स्रोतलाई मिसनको काममा प्रयोग गरिन्थ्यो । हन्ना आफैले पनि केटीहरूको लागि मात्र छुट्टै विद्यालय खोल्नुभयो । सन् १८०० मा विलियम केरीले आफ्नो ४, ७, १२ र १५ वर्षका छोराहरूलाई हुर्काइरहेको तरिका

देखेर हन्ना छक्क पर्नुभयो र दुःखित हुनुभयो । तिनीहरू अनुशासनहीन र नराम्रो स्वभावमा हुँकिरहेका थिए, इन अशिक्षित पनि थिए । केरीले तिनीहरूलाई बिगार्नु भएको होइन तर, खासै वास्ता गर्नुभएन, मशर्मन्को परिवार र विलियम वार्डले तिनीहरूलाई आफ्नो नियन्त्रणमा लिए । केरी आफ्नो मिसन काममा र कलकत्तामा फोर्ट विलियम उच्च विद्यालयमा पढाउने काममा व्यस्त रहँदा उहाँहरू केरीको छोराहरूलाई असल व्यक्तिको रूपमा बनाउनुभयो । उहाँहरूले ती बाबुहरूलाई चाहेको शिक्षा दिए र असल साथीहरूको रूपमा संगत पनि दिए । उहाँहरूको ठुलो परिश्रम र केरीको थोरै वास्ताले गर्दा चारै जना छोराहरू असल कामहरूमा गए । “पहिले उहाँको राज्य र उहाँका धार्मिकताको खोजी गर, र यी सबै थोक तिमीहरूको निम्ति थपिनेछ” भन्ने प्रतिज्ञा केरीको जीवनमा कतिको यथार्थ छ । परमेश्वरले केरीको छोराहरूलाई चाहेको शिक्षाहरू दिनुभयो । तिनीहरू समाजमा प्रयोग हुने र प्रख्यात व्यक्ति बन्न पुगे । जार्ज स्मिथले भन्नुहुन्छ, “हन्नाबिना मिसन अधुरो हुन्थ्यो । हन्नाको घरको विवरण लेखिने किताबलाई हेर्दा कति होशियारीसाथ वास्ता पुन्याएर उहाँले हरेक विवरणलाई लेख्नुभयो भन्ने कुरा हामी थाहा पाउन सक्छौं । उहाँको होशियारीपन र त्याग श्रीरामपुरको मिसन सफल हुनुमा मुख्य कारण थिए ।”

केरीले स्थानीय मानिसहरूलाई नै विभिन्न कामहरूमा प्रयोग गर्ने इच्छा गर्नुभएको कारण, उहाँले हजारौं मानिसहरूलाई दिगो रोजगारी दिनुभयो । लामो समयहरूमा प्रशस्त मात्रामा हुन थालेको स्थानीय

विद्यालयहरू र किताबहरू भारतको आधुनिकीकरण र आत्मनिर्भरको लागि धेरै सहयोग गर्‍यो ।

केरीको अन्तिम इच्छा र मञ्जुरी पत्र यसरी सुरु हुँदैछ, “श्रीरामपुरको मिसन संस्थामा मलाई हुन सक्ने कुनै पनि अधिकार अथवा इज्जत लाई म अस्वीकार गर्छु, त्यसमा भएको हरेक भाग, हरेक टुक्रा मेरो होइन भनी म घोषणा गर्दछु र कहिल्यै पनि त्यस्तै हुने इच्छा पनि मलाई थिएन ।” उहाँले, छोराछोरीहरूको लागि भनी कुनै पनि धनसम्पत्ति जम्मा गरिराख्नुभएन । उहाँले फेलिक्स र विलियमलाई उनीहरूको जीवनकालमा १५ सय रुपैयाँ मात्र दिनुभएको थियो । त्यतिनै पैसा जाबेसलाई दिनपर्दा उहाँले दिएको तरिकाको बारेमा यसो लेख्नुभएको थियो, “मेरो पहिलेको इच्छा पूरा गर्न पैसाको अभाव हुँदा मेरो निजी पुस्तकालयलाई बेचेँ ।”

तर भए पनि उहाँले आफ्नो छोराहरूको लागि अनन्तको धन दिनुभयो । आफ्नो बुवा जसरी नै उहाँको छोराहरू पनि अस्थायी धनमाथि कहिले—कहिले मात्र आँखा लगाउनुभयो र सधैं आफ्नो आँखा किराले या, खियाले नष्ट नपार्ने र चोरले पनि नचोर्ने स्वर्गीय धनमाथि लगाउनुभयो ।

केरीलाई आफ्नो छोराहरूलाई वास्ता पुऱ्याउन कहिल्यै समय थिएन । तर उहाँको छोराहरूले आफ्नो बुवाले सधैं येशू ख्रीष्टलाई हेरिरहेको देखे र उनीहरूले पनि त्यही सिके । फेलिक्स, विलियम र जाबेस तीनै जना मिसनेरी भए । फेलिक्स केरी एउटा चिकित्सा मिसनेरी हुनुभयो र त्यसमा उहाँ एकदमै सिपालु पनि हुनुहुन्थ्यो साथै एसियाको भाषाहरूमा छापने कामहरूमा पनि विलियम वार्डबाट तालिम पाउनुभएको थियो र संस्कृत, पाली र बर्मिज भाषाहरूमा विद्वान्

हुनुहुन्थ्यो । उहाँले बर्मिज, पाली भाषाको शब्दकोष बनाउनुभयो र बौद्ध धर्मको शास्त्रहरूलाई अङ्ग्रेजीमा ल्याउनुभएको थियो र बाइबलको वचनको भागहरूलाई स्थानीय भाषामा अनुवाद गर्नुभएको थियो ।

उहाँको चिकित्सा र भाषाको योग्यताले उहाँलाई राजाको अगाडि पुऱ्यायो, बर्माको राजाले उहाँलाई धेरै इज्जत दिनुभयो, सन् १८१४ मा राजाले उहाँलाई बर्माको राजदूतको रूपमा गभर्नर जनरललाई भेट्न पठाउनुभयो, यो कुरा थाहा पाउँदा विलियम केरी साह्रै दुःखित हुनुभयो । उहाँले रङ्गल्याण्डलाई लेख्नुभयो, “फेलिक्स मिसनेरी भन्ने स्थानबाट ओर्लेर ब्रिटिस सरकारको लागि राजदूत भए ।” उहाँले आफ्नो छोरा विलियमलाई सन् १८०७ मा फेर्नडिससँग आफ्नो छुट्टै मिसनेरी काम सुरु गर्नलाई दिनापुर पठाउनुभयो । आफ्नो कान्छो छोरो जावेस केरीलाई मलाया टापुमा भएको आम्बोया भन्ने ठाउँमा पठाउँदा उहाँको हृदय आनन्दले भरियो । केरीले आफ्नो छोरा विलियमलाई यसो लेख्नुभयो, “अब प्रिय छोरा विलियम, हाम्रो उद्धारकर्ता खीष्टको सिद्धान्तलाई अगाडि बढाउने बाहेक हामी अरू केको लागि जिइरहेका छौं ? त्यो काम सफल हुँदै छ भने, अनि अरू के कुराको लागि इच्छा गर्नु ; हाम्रा यी साना परिश्रमहरू त्यसको उन्नति हुने गरी आशिषित हुन्छ भने हाम्रो जीवन खेर जाँदैन । त्यसै कारणले हाम्रो जीवनको महान् उद्देश्य त्यही नै होस् खीष्टलाई गर्ने परिश्रमबाट पाउने आनन्द , संसारमा गरिने अरू सबै काम बाट पाउने आनन्द भन्दा महान् छ ।”

सन् १८३२ मा बङ्गाली नयाँ करारको आठौँ संशोधन प्रकाशीत भयो । संशोधनको अन्तिम पानालाई भाषा शुद्धाशुद्धी गर्दा उहाँले भन्नुभयो, “मेरो काम समाप्त भयो । परमेश्वरको इच्छा पर्खनु बाहेक

मैले गर्न सक्ने काम अरू केही छैन ।” बङ्गाली भाषाको पुरानो करारको पाचौँ संशोधन पनि भइसकेको थियो, हरेक संशोधनलाई केरी आफैले शुद्धाशुद्धी गर्नु भएको थियो । सन् १८३२ को गर्मी याममा मिस्टर म्यकलाई श्रीरामपुरमा भएका बङ्गाली मण्डलीमा डा.मशर्मन् र आफूसँग भएर सहायक पास्टरको भूमिका निभाउन अभिषेक गर्ने कार्यक्रम उहाँद्वारा नै भएको थियो, उहाँको हातमा छापाखानाबाट आएको बाइबलको पहिलो प्रति लिएर बङ्गाली विश्वासीहरू र तिनीहरूका बालबालिकाहरूलाई शिमियोनको शब्दहरू मीका २:२९—३० बाट प्रचार गर्नुभएको थियो । तरै भएपनि दक्ष दासले बिरामी भएर ओछ्यानमा पर्ने बाध्यता नहुञ्जेल आफ्नो परिश्रमबाट विश्राम लिनुभएन । उहाँको शक्ति घट्दै गएको यी महिनाहरूमा धेरै जना विभिन्न आगन्तुकहरूले मरिरहेको मिसनेरीलाई भेट्न खोजे । कलकत्ताको विशपले धेरै पटक उहाँलाई भेट्न आउनुभयो र आन्तिम पटक भेट्न आउँदा केरीलाई आशिषको प्रार्थना गरिदिनुहुन बिन्ती गर्नुभयो ।

केरीको मृत्यु हुन अघि, आलेक्स्एन्डर डफ् भन्ने २४ वर्षको अग्लो सुन्दर जवान मानिस भारतमा आउनुभयो । आफ्नो जीवनको काम सुरु गर्नु अगाडि उहाँले भारतको मुहारलाई परिवर्तन गराइदिएको मानिसलाई भेट्न जानुभयो । उहाँ श्रीरामपुरको कलेजमा जानुभयो, त्यहाँ एउटा सेतो ज्याकेट लगाएको सानो पहेंलो भएको मानिसलाई देख्नुभयो ; जसले लखारिाउँदै आएर उहाँलाई स्वागत गर्नुभयो र आफ्नो हात पसारेर उहाँलाई आशिष दिनुभयो । केरी आफ्नो मृत्युको मुखमा रहेको अवस्थामा, भारतको स्वतन्त्रता र सुसमाचार प्रचार गर्न आफैलाई अर्पण गरेको स्काटिस जवान केरीलाई देख्दा धेरै खुसी हुनुभयो । दुई जनाको सम्बन्ध एकदमै नजिकिँदै गयो ।

केरीको मृत्यु हुने समयमा उहाँ — खुसी हुने गरी डफ् उहाँलाई भेट्न आउनुभयो । जवान मानिसले केरीप्रति भएको आफ्नो आदर र गहिरो प्रेमको बारेमा भन्नुभयो । “श्रीमान डफ्”, मरिरहेको मिसनेरीले भन्नुभयो, “डा.केरी, डा.केरी, डा.केरी, डा.केरी भनी केरीको बारेमा मात्र कुरा गर्दै हुनुहुन्छ ! म गइसकेपछि, डा.केरीको बारेमा केही नभन्नुहोस् डा.केरीको उद्धारकर्ताको बारेमा मात्र कुरा गर्नुहोस् ।”

सन् १८३४ जुन ९ तारिकको बिहान वृद्ध सन्त आफ्ना विश्राममा प्रवेश गर्नुभयो । भोलिपल्ट बिहान उहाँलाई दफन गर्नको लागि लगियो । धेरै ठूलो पानी परिरहेको थियो र स्वभाविक अँध्यारोपनलाई तीव्र बनाएको थियो । डेनिस गभर्नर र उहाँको श्रीमती र सभाका अरू सदस्यहरू पनि मलामीहरूको लामो लहरमा हुनुहुन्थ्यो, गभर्नर मरेका बेला जस्तै डेनिसको झण्डा झुकाइएको थियो । सडक वरिपरि हिन्दुहरू र मुसलमानहरूको लाईन, असल साथीलाई गुमाएको महसुस गर्दै उभिरहेका थिए । समाधिस्थलमा पुगेर खुल्ला चिहान अगाडि रोकिँदा सूर्य तेजिलो भएर निस्क्यो । पुनरुत्थानको एउटा गीत गाइसकेपछि शवलाई चिहानमा राखियो ।

डा.केरीको संसारिक धन थोरै थियो । भारतमा सुसमाचार फैलाउन र त्यसको उन्नतिको लागि ४६ हजार पाउण्ड (आजको ने.रु.मा ९० करोड हुन्छ) सहयोग गर्नुभएको थियो । ३ ओटा मिसनेरी परिवारहरू आफ्नो आयस्रोतबाट ९० हजार पाउण्ड (आजको ने.रु.मा १ अर्ब ७४ करोड हुन्छ) उदार चित्तले दिनुभएको थियो । केरीको बहुमूल्य संग्रहालयलाई , अरू बाइबलहरूसहित, उहाँको इच्छा अनुसार श्रीरामपुरको कलेजलाई दिइएको थियो । उहाँले आफ्नो सम्झना स्वरूप आफ्नो दोस्रो श्रीमतीको चिहानको ढुङ्गा मा तल दिएको शब्दहरू मात्र रहन पर्छ भनी आदेश दिनुभएको थियो ।

विलियम केरी

जन्म : सन् १७६१ अगस्ट १७,

मृत्यु : सन् १८३४ जुन ९,

(पीडित गरिब बेसहारा कीरा, तपाईंको दयालु हातमा म पर्दछु।)

सन्दर्भ सामग्री

1. William Carey - Father of Missions - By : Genesis Books - India

Word of Thanks :

We would like to extend our heartfelt thanks to Mr.Paul Thanasingh of Genesis Books who graciously gave permission to translate the biography of William Carey published by Genesis Books - India.

Images of William Carey, Courtesy: Center for Study of the Life and Work of William Carey, D.D. (1761-1834), William Carey University, Hattiesburg, Mississippi, USA.